

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie: Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

De rechten van de verdediging in het Belgisch militair tuchtrecht

Inleiding

Onlangs verscheen de derde jaargang van het Tijdschrift voor Militair Strafrecht en Oorlogsrecht (1). Deze aflevering bevat een aantal nationale verslagen over de gerechtelijke organisatie op het gebied van militair straf- en tuchtrecht. Zij was bedoeld als voorbereiding op het 3e Congres van de « Société Internationale de Droit Pénal militaire et de Droit de la Guerre », dat van 20 tot 22 mei 1964 te Straatsburg doorging met als thema: « De vrijwaring der individuele rechten in militair straf- en tuchtrecht ».

In deze vergelijkende studie slaat de Belgische bijdrage (2) — overigens voortreffelijk geschreven — een bijzonder weinig schitterend figuur; het blijkt dadelijk dat de Belgische militaire wetgeving — vooral op het gebied van het tuchtrecht — qua rechtszekerheid en rechtsbescherming voor praktisch alle beschaaftelanden moet onderdoen.

De konklusie van het Belgisch verslag is zeer kennschetsend, doch klinkt evenzeer ontmoedigend; het zijn de woorden waarmee de Heer M. Danse een in 1958 over de militaire rechtscollages verschenen studie besloot (3): « Il faut constater qu'en Belgique, dans la procédure pénale militaire, les droits de la défense, ceux de l'ordre public, et ceux de l'armée sont insuffisamment garantis par les textes légaux et qu'ils trouvent tout autant leur protection dans la jurisprudence et les directives officielles. Sans doute l'indifférence du législateur n'aurait-elle pu se perpétuer si cette protection s'était révélée illusoire. Mais on peut regretter que dans un pays si fortement attaché à l'expression rigoureuse de la loi pénale, il subsiste un domaine où cette loi présente des lacunes si nombreuses et parfois si graves que la bonne volonté des hommes chargés de l'appliquer ne puisse davantage atténuer les effets de sa carence ».

Deze eerder beschamende konklusie dringt zich des te meer op in het Tuchtrecht, waar er geen rechtspraak is, waar de officiële richtlijnen zeldzaam zijn, waar in één woord de rechtszekerheid, zoals wij verder zullen zien, vooral voor de zgn. « lagere » militairen, praktisch onbestaande is. Wij zullen ons in deze bijdrage tot deze miskende tak van het recht, en tot deze miskende categorie van burgers beperken.

Kort overzicht van het Belgisch militair tuchtrecht.

De voornaamste bron van het Belgisch Militair Tuchtrecht is het zgn. Reglement op de Militaire Tucht (A2). De basistekst van dit Reglement is de wet van 15 maart 1815 op het Reglement van Krijgstucht of Discipline, in België van kracht door het Besluit van de Soevereine Prins van 17 april 1815 en bekrachtigd door het Decreet van het Voorlopig Bewind dd. 27 oktober 1830.

Dit Reglement bevatte 54 artikelen en werd aangevuld tot 150 artikelen door het Koninklijk Besluit van 30 mei 1916. Het Koninklijk Besluit van 30 december 1959 trok de hoofdstukken IV tot VIII in, met uitzondering van zeven artikelen, en schreef nieuwe regels voor aangaande de ondergeschiktheid, de tuchtmaatregelen, het bezwaar en het verhaal. Het huidige Tuchtreglement telt 471 artikelen (4). Voor de eerste maal is er thans sprake van de « Rechten » der militairen en werd er een titel voorzien over de « Beloningen ». Bovendien werd het bezwaar en het verhaal geregeld. Ten slotte werd voor sommige tuchtmaatregelen een korpsonderzoeksraad voorzien waarvoor de betrokken militair zich mag doen bijstaan door een lid van de krijgsmacht (5). Dit alles zijn bepalingen die de rechten van de verdediging ongetwijfeld in de hand werken. In dit verband weze ook vermeld het rondschrijven nr. ASPS 2-3281 d.d. 24-4-1963, getekend door Luitenant-generaal van Rollegheem, waarbij artikel 140, al. 2 wordt opgeheven. Daarin worden de korpsoversten eraan herinnerd dat de tucht vooral opvoedend moet zijn en dat de mogelijkheid om bij wijze van tuchtmaatregel een verlof af te schaffen met de nodige omzichtigheid dient gebruikt.

« Indien enerzijds, » zegt deze brief letterlijk, « niet uit het oog mag verloren worden dat de troep, en in het bijzonder de dienstplichtigen, zeer gevoelig zijn aan (sic) de eerbied van de rechtvaardigheid (sic!) als het gaat over toekennen of afschaffen van verlof of vergunning, het behoort anderzijds op te merken (sic!) dat het moreel en de wijze van dienen beïnvloed worden door de regelmatigheid waarmee het vertrek met verlof kan gepaard gaan. Iedereen is bezorgd (sic) voor de manier waarop de planning van verlov en vergunningen werd opgesteld en uitgevoerd, en wenst met volle rechte op voorhand de data's (sic) te kennen waarop hij met verlof zal kunnen gaan om ook zijn

nabijbestaanden (sic!) te kunnen verwittigen. Op deze verzuchting antwoorden begunstigt een gezonde tucht (sic) ».

Wij stellen dus de laatste jaren een verheugende tendens tot humanisering van het tuchtregime vast. De aktie van de openbare opinie zal hieraan wel niet vreemd zijn.

Juridisch kan dit alles ons echter zeer weinig bevredigen.

De wet van 15 maart 1815 telt 54 artikelen. Artt. 9-26 bevatten een aantal gespecificeerde vergrijpen. Doch dan komt art. 27 dat als volgt luidt :

« Buiten en behalve de hiervoren opgenoemde overtredingen tegen de krijgstucht behooren eindelijk nog hiertoe, en moeten als zoodanig gestraft worden, de overtredingen tegen *alle voorschriften en reglementen van politie en inwendigen dienst*, bereids gearresteerd of nog te arresteren, en in het algemeen, schoon hier niet bij name genoemd, *alle zoodanige handelingen en gedragingen, welke met de instandhouding eener goede discipline en krijgstugt in den Militairen dienst onbestaanbaar zijn.* »

En art. 30 van de Wet van 15 maart 1815 voorziet i.g.v. overtreding volgende straffen « voor de soldaten, tamboers, pijpers en halvemaan blazers » : « Het cachot of gat gedurende vier dagen te water en te brood, of gedurende acht dagen, om den anderen dag te water en te brood, en daarbij gesloten in de boeijen met gelijke tusschenpoozingen. De provoost ten hoogste gedurende veertien dagen hetzij op de gewone kost of te water en te brood om den anderen dag en het zij met of zonder sluiting in de boeijen.

De straf of polieiekamer ten hoogste gedurende drie weken.

Het kwartier arrest, ten hoogste gedurende eene maand.

Het Stads arrest ten hoogste gedurende twee maanden.

Het doen van strafwachten, strafexerceeren, werken in de chambree en in het kwartier of in de stad. »

Dat is de wetgeving die op dit oogenblik nog steeds van toepassing is (6).

Hieruit blijkt eerst en vooral dat de Wet van 15 maart 1815 het zuiverste voorbeeld van een blanco strafwet is. Strafbbaar zijn « alle zoodanige handelingen en gedragingen welke met de instandhouding eener goede discipline en krijgstugt in den Militairen dienst onbestaanbaar zijn. » En dat ongeacht of zij al dan niet in een of ander reglement voorzien zijn. Meestal echter zal de militaire overheid zich bij de bestraffing liever op een tekst willen steunen. Hiervoor komen *alle* voorschriften en reglementen in aanmerking, « bereids gearresteerd of nog te arresteren ». De bestraffende overheid beschikt dus over een onbeperkt gamma van reglementen. Naast het tuchtreglement zijn hieronder de voornaamste : het Reglement op de Inwendige Dienst, het reglement op de Garnizoensdienst, het reglement A 12 op de Verlovingen en Vergunningen, op de afwezigheden om gezondheidsredenen en op de Tucht en het Gerecht, en ten slotte de zgn. Algemene Orders (A.O.'s) en Tijdelijke Algemene Orders (T.A.O.'s), die uitgaan van de Minister van Landsverdediging en absoluut onbeperkt zijn.

Wij behoeven hierop niet dieper in te gaan om nu al te kunnen besluiten dat de rechtszekerheid van de Belgische militair volledig onbestaande is. Niemand heeft het makkelijker dan de militaire overheid om voor de hand de gepaste stok te vinden.

Een tweede besluit uit de lezing van de wet van 15 maart 1815 is dat de goede bedoelingen en de

humaniserende tendens die wij daarnet bij de hogere legeroverheid mochten vaststellen en toejuichen, juridisch op zeer wankel basis berusten.

De Wet van 1815 is een wet. De verzachtingen, opheffingen en wijzigingen van 1916 en 1959 werden ingevoerd bij K.B. Dit doet onmiddellijk twee vragen oprijzen :

1. Zijn deze Koninklijke Besluiten in overeenstemming met art. 67 van de Grondwet dat de uitvoerende macht slechts toelaat verordeningen te maken en besluiten te nemen « die voor de uitvoering van de wetten nodig zijn, zonder ooit de wetten zelf te mogen schorsen of vrijstelling van hun uitvoering te mogen verlenen » ?

2. Zijn deze Koninklijke Besluiten in overeenstemming met art. 118 van de Grondwet waardoor de rechten en de verplichtingen van de militairen door een wet dienen geregeld te worden ?

Men kan zich dus afvragen of sociale hervormingen van de laatste jaren wel als echte waarborgen mogen beschouwd en of niet andere maatregelen zullen dienen genomen, wil men aan de thans heersende rechtsonzekerheid een einde stellen.

Tot slot van dit overzicht nog een woord over die bij K.B. ingevoerde maatregelen, die ons hier interesseren : het verweer, het bezwaar en het verhaal.

Het Militair Tuchtrecht kent twee repressievormen : tuchtstraffen en tuchtmaatregelen. Als tuchtstraffen voor soldaten worden op dit oogenblik krachtens art. 32 toegepast (7) :

1. vermaning,
2. kwartierarrest, maximum 21 dagen;
3. arrest in de polieiekamer, maximum 15 dagen;
4. cachot, maximum 8 dagen.

Voorlopig arrest en onmiddellijke aanhouding kunnen door elke meerdere worden opgelegd (artt. 36 en 37).

Het voorlopig arrest mag « in principe » niet meer dan 24 uur bedragen. I.g.v. bezwaar mag de duur van het voorlopig arrest de duur van de eerst opgelegde straf niet te boven gaan. (Dit alles wordt gewaarborgd door een... voetnoot onder art. 39.)

Art. 58 regelt het verweer : « In alle gevallen moet de beschuldigde, alvorens te worden gestraft, de gelegenheid krijgen om uitleg te verstrekken en om zijn verweer voor te dragen, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, naargelang van de omstandigheden. »

Het bezwaar wordt geregeld door de artt. 143 en vlg.

Hieruit blijkt dat de gestrafte, vooraleer een bezwaar te kunnen indienen, eerst moet vragen om gehoord te worden door de chef die de straf heeft opgelegd, ten vroegste daags na, en ten laatste twee dagen na de mededeling van de straf.

Het bezwaar heeft schorsende werking, doch het voorlopig arrest blijft behouden.

« De chef die de straf heeft opgelegd moet de betrokkene rustig en welwillend aanhoren (sic). Acht hij het protest ongegrond, dan tracht hij de noodzakelijkheid van de sanctie te doen inzien (sic). Acht hij het protest geheel of gedeeltelijk gegrond, dan trekt hij de straf in of vermindert ze » (artikel 145, par. 3).

Ten laatste daags na de handhaving moet dan het bezwaar worden ingediend. Dit geschiedt normaliter mondeling. De hogere autoriteit mag de strafmaat niet verzwaren noch strenger motiveren. Zij kan een straf opleggen aan de militair die zijn bezwaar te kwader trouw of in oneerbiedige bewoordingen heeft ingediend. » (art. 147, al. 3.)

De militair kan zich dan in dezelfde vormen en binnen dezelfde termijnen beroepen op de autoriteit

boven die welke op het bezwaar heeft beschikt, en zo tot de divisiecommandant.

Ten slotte kan elke militair die tegenwerpingen of klachten heeft uit te drukken nopens een beslissing die hem betreft, daarvan kennis geven aan de autoriteit die ze heeft genomen. «Het verhaal, uitdrukking van het vertrouwen dat de autoriteit moet inboezemen, is aan geen enkele bijzondere vorm onderworpen»... De autoriteit die het verhaal ontvangt geeft er slechts gevolg aan indien hij zulks nuttig acht. «Elk verhaal dat ingediend is door tussenkomst van personen die aan het leger vreemd zijn, wordt zonder gevolg gelaten.» (art. 151.)

Het weze opgemerkt dat het verhaal slechts mag worden ingediend nadat de straf werd uitgevoerd, of de beslissing is van kracht geworden.

De lagere militairen kunnen ten slotte steeds in audiëntie worden ontvangen door de korpscommandant. Deze geeft aan het verzoek tot audiëntie slechts gevolg «indien hij het dienstig acht» (art. 152.)

Naast de tuchtstraffen zijn er tuchtmaatregelen, i.e. maatregelen die tot doel hebben als waarschuwing te gelden en die als gevolg hebben :

- hetzij de verloven af te schaffen;
- hetzij de militair in dienst te houden of in dienst terug te roepen;
- hetzij de militair uit zijn ambt te verwijderen;
- hetzij tijdelijk of definitief de ambtsontheffing of de ontneming van de graad uit te spreken.

Elke tuchtmaatregel wordt gemotiveerd.

De regelen voor bezwaar gelden ook hier. Het wordt echter schriftelijk opgesteld en heeft normaliter geen schorsende werking. De termijn bedraagt 5 dagen (art. 149).

De beschikkingen betreffende het verhaal en de audiënties zijn ook hier toepasselijk.

Bijstand door een raadsman is mogelijk voor de korpsonderzoeksraad i.g.v. verzending naar een tucht- of heropvoedingscompagnie of i.g.v. wegzending uit het leger.

Tot daar dit bondig overzicht.

Wij zullen in onze kommentaar de tuchtmaatregelen ter zijde laten.

Daar blijken de waarborgen immers tamelijk bevredigend: motivering, soms bijstand door een raadsman, redelijke termijnen, vereiste van geschreven procedure, en vooral: mogelijkheid van beroep bij de Raad van State.

Alleen maken wij ook hier het technisch voorbehoud waarvan reeds gewag gemaakt werd voor het Tuchtreglement in het algemeen: de tuchtmaatregelen zijn niet door de wet van 1815 voorzien. Zij werden ingevoerd bij K.B., en dit alhoewel niets in de wet dergelijke invoering scheen te voorzien. Hun wettelijk karakter is dus, meer nog dan dat der tuchtstraffen, zeer twijfelachtig (8).

Bij het overzicht der Tuchtstraffen is vooral de louter arbitraire macht van de autoriteit opvallend: de straffende overheid moet eerst kennis krijgen van het voornemen tot bezwaar. Zo de betrokkene na dit onderhoud nog niet van zijn voornemen afziet (wat uiterst zelden het geval zal zijn voor korporaals en soldaten, gezien de alombekende «force de dissuasion...») komt hij bij de hogere overheid terecht. Daar wordt zijn geval behandeld, meestal na ruggespraak met de straffende overheid. Boveniden loopt men steeds het risico nog een bijkomende straf op te lopen wegens kwade trouw of gebrek aan eerbied. Gezien in het licht van de kaste-

mentaliteit die elk officierenkorps ter wereld kenmerkt (en die overigens zeer menselijk is) heeft deze bezwaaren-verhaalprocedure in feite zeer weinig om het lijf.

Wat het verweer betreft, is daar weliswaar art. 58. Als men echter weet hoe dit — buiten de steeds lofwaardige uitzonderingen — in feite wordt toegepast, als men bedenkt dat de jonge reeruit in houding zijn «verweer» dient voor te dragen, dat hij staat voor iemand die sinds jaren vertrouwd is met de knepen van het vak, die uit ervaring weet welke mogelijkheden de 471 artikelen van het Tuchtreglement, de 413 artikelen van de Instructie betreffende de Inwendige Dienst, de 165 artikelen van het Reglement op de Garnizoendienst, de talloze A.O.'s en T.A.O.'s hem bieden, die alle psychologische en morele voordelen voor zich heeft, die bovendien over de meest uitgebreide dwangmiddelen beschikt, dan kan men met de zgn. rechten van de verdediging der lagere militairen in het Belgisch Militair Tuchtrecht hoogstens even glimlachen (12).

Principiële benadering van het Militair Tuchtrecht (10).

Het begrip Tucht werd in zijn oorspronkelijke betekenis ontleend aan de pedagogiek.

Het omvat dus geenszins een opeenstapeling van verboden. De «tucht» leert integendeel «handelen», de «manier waarop» men moet handelen en, last but not least de «reden waarom» men moet handelen (11).

In minder eigenlijke, maar doorgaans meer gebruikte zin betekent «tucht» het geheel van regels die het behoud der orde in een groep beheersen en ook nog de wijze waarop de leden van deze groep de regels eerbiedigen (12).

De militaire tucht dient ook in deze dubbele betekenis te worden verstaan.

Belangrijk is dus dat het begrip «militaire tucht» ook omvat *het bewust maken van de reden waarom* men zo en niet anders moet handelen.

Dit verstandelijk aspect schijnt nog steeds niet tot de militaire begrippen te zijn doorgedrongen. Denk maar aan de alombekende sergeantenuitroepen: «In het leger denkt men niet» en «Nicht raisonniëren».

Ook de meeste bepalingen van de militaire tucht schijnen dit aspect over het hoofd te zien.

Zo b.v. de kernachtige definitie van Generaal von Moltke: «Autorität von oben, gehorsam von unten».

Zo ook art. 1 van de wet van 15 maart 1815: «De krijgstucht bestaat in de hoogstmogelijke Orde, in de allerspoedigste uitvoering der gegeven bevelen, zonder de minste tegenspraak, en in de onvermijdelijke bestraffing der geringste nalatigheden of misslagen, zoo als ook der personen welke dezelve bedreven hebben of hunnen pligt in het nakomen der voorgeschreven orders verzuimen; terwijl eene volstrekt lijdelijke gehoorzaamheid van den minderen aan den meerderen er de grondslag van is.»

Zo eveneens art. 1 van het Nederlands Reglement op de Krijgstucht: «De krijgstucht omvat de handhaving van regelmaat en orde in alle, zelfs schijnbaar nietige zaken, den militairen dienst betreffende; stipte nakoming van alle voorschriften en nauwgezette voldoening aan de ter zake van den dienst gegeven bevelen, ook waar deze slechts kleinigheden betreffen. Zij eischt een voortdurend besef van ondergeschiktheid aan iedere hoger geplaatste, het nalaten van elk min voegzaam en met de waardigheid van den militair stand strijdig gedrag, en in het algemeen onafgebroken plichtsbetrachting.»

Geen enkele van deze drie definities staat stil bij het

«bewust maken van de reden waarom», bij de volledige innerlijke toestemming en onderschepping, die men slechts op positieve wijze bereiken kan, nl. door het scheppen van een «geest».

Men kan een groep «braaf» houden door dreiging en dwang.

Een groep is slechts eensgezind, solidair, flink, doelbewust, kordaat, manhaftig, strijdvaardig, wilskrachtig, beslist, onversaagd, onvervaard, in een woord «tuchtvol» wanneer er een «gezonde geest» in zit, wanneer iedere enkeling voor zichzelf heeft gezegd: «ja, ik wil».

Deze innerlijke, individuele toestemming bereikt men niet door dwang en dreiging alleen. Daar is meer toe nodig. Daar is eerst en vooral toe nodig: voorbeeld. Daar is verder toe nodig: ontplooiing van het menselijk individu door aanmoediging, aansporing en beloning.

Welnu, deze twee elementen: voorbeeld en ontplooiing van de menselijke persoonlijkheid ontbreken in de huidige opvatting der militaire tucht nog totaal.

Weliswaar schrijft Luit-gen. van Rollegheem in zijn begeleidend schrijven bij de verspreiding van het nieuw Tuchtreglement op 31-12-1959, dat de tucht «de innerlijke instemming van elkeen vereist». Doch hij voegt er enkele lijnen verder aan toe: «Zij (de tucht) wordt uitgedrukt door een geheel van strenge voorschriften...»

Weliswaar wordt er in het huidige Tuchtreglement voor een eerste maal gewag gemaakt van de «Rechten» van de militairen, en van «Beloningen», en wordt er ook gesproken over «Korpsgeest». Doch deze korte, meestal in het woord vooraf verdoken hoofdstukjes, liggen naar lucht te happen tussen de honderden artikelen over tuchtstraffen en tuchtmaatregelen.

Er wordt in de huidige opvatting, ondanks enkele goedbedoelde doch schaarse initiatieven nog een praktisch exclusief aksent gelegd op de gehoorzaamheid, de stiptheid, de ondergeschiktheid, de strengheid, de straf.

Men voegt daar wel aan toe dat die stiptheid, die onderdanigheid welwillend moet zijn, doch men vergeet ook maar het minste psychologisch middel ter beschikking te stellen om de uiterlijke, schijnbare toestemming ook te verinnerlijken.

En zo komt men dan tot een droevige aaneenschakeling van malkontenten-regimenten, waar van hoog tot laag wordt gesakkerd en gemord.

Ver van ons te beweren dat de strengheid volledig uit den boze is.

Een leger zonder orde is een verloren leger.

Wat Voltaire zei blijft waar: «C'est au temps à aguerir les troupes, et à la discipline à les rendre invincibles» (13).

En orde vereist ook strengheid.

Doch niet alleen strengheid.

Orde vereist tucht, en tucht wordt vooral bereikt door positieve elementen.

Daar wij hier echter handelen over tuchtrecht zullen wij ons verder tot het negatieve aspekt beperken: de strengheid, de bestraffing.

Tuchtrecht is subiekief de bevoegdheid tot toepassing van tuchtstraffen.

Objektief is het het geheel van regels voorgeschreven om de tucht door middel van tuchtstraffen te handhaven.

Het tuchtrecht verschilt totaal van het strafrecht.

Voor de fouten met dubbel karakter is de regel «non bis in idem» geenszins toepasselijk: hetzelfde feit zal dus tweemaal gestraft kunnen worden.

Het strafrecht heeft tot doel de bescherming van de maatschappij.

Het tuchtrecht beoogt de bescherming van een beperkte rechtskring, die een welbepaald doel heeft, en

waartoe de leden normaliter vrij toetreden. Daarom is het tuchtrecht vooral gericht op de doelmatigheid.

Zo ontsnapt bv. de disciplinaire fout, als asociale gedraging of gedraging met sociale nadelige weerslag aan het grondbeginsel van het strafrecht: «Nullum crimen, nulla poena sine lege». De zwaarwichtigheid van de fout is het enig criterium voor strafbaarheid.

Men kan zich overigens afvragen of het tuchtrecht geen strafrecht is dat minder snel evolueerde (14).

Het Staatsstrafrecht is uit het tuchtrecht ontstaan met de groeiende bemoeiing van de staatsmacht in het stamleven, die haar bekroning vond tijdens de Franse Revolutie, wanneer het intermediair recht werd afgeschaft. De codificatie van het strafrecht staat dan ook tegenover de bandeloosheid van het tuchtrecht.

Thans begint echter het tuchtrecht naar integratie in het intern staatsrecht te tenderen. Op dat moment zal de bandeloze rechtsbedeling (en vaak rechtskrenking!) in de beperkte rechtskring de plaats moeten ruimen voor een geïnstitutionaliseerde of wettelijk georganiseerde rechtsbedeling.

Deze institutionalisatie is aan de gang. Zij wordt in de hand gewerkt door de onafwendbare juridificatie van het tuchtrecht, waarvan de uitoefening allengs meer onttrokken wordt aan het hiërarchisch gezag om te worden toevertrouwd aan een rechtsmacht, die zelf van een aanvankelijk adviserend lichaam evolueert naar een autonoom rechtsprekend college.

Deze autonome rechtsmacht streeft naar de uitwerking van objectieve of algemeen geldende berechtingsnormen of straffen.

Aldus rijst het probleem of de regel nullum crimen, nulla poena sine lege ook niet in het tuchtrecht moet gaan gelden.

Zou het, met het oog op de uitschakeling van elke rechterlijke willekeur en met het oog op een gerechtigheidsbetrachting niet gewenst zijn dat ook het tuchtrecht zou worden gekodificeerd? (15).

Natuurlijk blijft in het disciplinair recht een zekere soepelheid geboden. Deze kan echter gemakkelijk worden bereikt door de invoering van algemene regels met bestendig karakter (16).

Het primaat van de doelmatigheid boven de gerechtigheid lijkt ons in geen geval aanvaardbaar. En dat des te minder in het leger. Want het leger is een groepering waartoe men niet meer vrijelijk toetreedt (17). Door de wet wordt men tot toetreden verplicht.

De grenzen door het intern staatsrecht en door het in het intern staatsrecht geïntegreerd internationaal recht aan het tuchtrecht gesteld, zullen daarom voor het militair tuchtrecht des te sterker gelden.

In het commune tuchtrecht wordt de disciplinaire rechtsmacht beperkt door de persoonlijke vrijheid en de grondwettelijke vrijheden.

De vrijheid van vereniging heeft echter dit bijzonder gevolg dat de vrijwillige toetreding tot een gemeenschap zekere verplichtingen kan medebrengen die indruisen tegen de algemene draagkracht van de grondwettelijke vrijheden of de Rechten van de Mens, maar die toch rechtsgeldig zijn, ingevolge vrijwillige afstand. Dit is echter slechts zó indien toe- en uittreding in die gemeenschap volledig vrij blijven (18).

In het leger is dit niet het geval. Elke aantasting aldaar van de persoonlijke vrijheid, van de grondwettelijke vrijheid of van de Rechten van de Mens is een rechtskrenking.

De wetgever jaagt telkenjare 40.000 jongeren het leger in; hij heeft er dus krachtens art. 6 van de Grondwet voor te zorgen dat deze 40.000 niet onder

een rechtskrenkende uitzonderingswetgeving zouden vallen. Daarom dient hij het tuchtrecht, dat door zijn toedoen noodzakelijk is geworden, van de nodige waarborgen te voorzien. Primo, door erover te waken dat dit tuchtrecht geen rechtskrenkende regels zou bevatten en dus dit recht onder zijn hoede te nemen. Secundo door het toelaten van gerechtelijke controle.

De Raad van State acht zich op dit ogenblik bevoegd om kennis te nemen van de vordering tot nietigverklaring van een tuchtmaatregel, door de legeroverheid opgelegd (19).

Voor militaire tuchtstraffen echter verklaart hij zich onbevoegd, daar dit volgens hem geen administratieve beslissingen zijn in de zin van art. 9 van de Wet van 23 december 1946 (20).

Toch wordt door art. 107 van de Grondwet de wettigheidscontrole gegarandeerd. Men kan zich derhalve afvragen of thans een herziening van de rechtspraak van de Raad van State niet wenselijk is.

Daar bovendien de grondwettigheidscontrole door het Hof van Cassatie nog steeds niet wordt aanvaard, blijft er slechts één mogelijkheid over: een beroep op de Europese Commissie ter bescherming van de Rechten van de Mens en de Grondwettelijke Vrijheden te Straatsburg, wegens schending door België van de artt. 6, b en c, en 7 van de Konventie van 4 november 1950. In deze konventie, die door België werd bekrachtigd en dienvolgens door dit land dient te worden nageleefd, wordt het recht op verdediging op uitdrukkelijke wijze erkend. Daarenboven wordt ook de regel «Nullum crimen, nulla poena sine lege» tot mensenrecht verheven.

Dit lijkt op dit ogenblik de enige waarborg te zijn die de Belgische militair tegen onrechtmatig opgelegde tuchtstraffen bezit. Men zal moeten toegeven dat die waarborg zeer mager is.

Het komt ons dan ook als een dringende noodzaak voor de rechten van de verdediging op uitdrukkelijke wijze in het Belgisch militair tuchtrecht vast te leggen.

Begripsomschrijving van het verdedigingsrecht.

Het recht op verdediging is ten allen tijde als een fundamenteel menselijk recht beschouwd geweest. Reeds in het Romeinse Recht meende men dat zelfs een slaaf recht had op gerechtelijke bijstand (24). En op onze dagen schrijft de jurist: «Geen verdedigingsrecht, geen Rechtsstaat» (25).

Toch mag het verwonderlijk heten dat dit zo hoog aangeprezen recht nergens op uitdrukkelijke wijze in een wettekst werd vastgelegd.

Weliswaar werd art. 6 van de Europese Konventie van 4 november 1950 door de wet van 13 mei 1955 in ons nationaal recht ingevoerd. Doch artikel 6 van die konventie heeft het alleen over «beklaagden». En het verdedigingsrecht omvat veel meer: het is het recht van elkeen een vordering vóór een rechtsmacht te bestrijden of te verdedigen.

Het Belgisch Recht bevat geen enkele bepaling met een dergelijk algemeen karakter. De Heer Prokureur-generaal Hayoit de Termicourt heeft deze tekst menen te vinden in het Persdecreet van 20 juli 1831 (26). Art. 2, al. 2 van dit decreet spreekt weliswaar over «la liberté de la demande ou de la défense», doch het feit dat deze bepaling verscholen zit in het tweede alinea van een persdecreet ontkracht in grote mate de zwaarwichtigheid der proklamatie.

Wij mogen dus aannemen dat ons Recht nergens op uitdrukkelijke en algemeen geldende wijze de verdedigingsrechten waarborgt.

Maar: «si la loi a des lacunes, le droit n'en a

pas» (27), en bij gebrek aan wettekst heeft het Hof van Cassatie het verdedigingsrecht verheven tot de waardigheid van «Algemeen Rechtsbeginsel» (28).

De «Algemene Rechtsbeginselen» werden ter gelegenheid van de 150ste verjaardag van de Franse Raad van State door Voorzitter Bouffandeau schitterend gedefinieerd als «des règles de droit non écrites qui, pour des motifs supérieurs d'équité, s'imposent au pouvoir réglementaire et à l'autorité administrative, tant qu'elles n'ont pas été contredites par une disposition de la loi» (29).

Het zijn de beginselen die de Rechtsstaat tot grondslag dienen. Zij putten hun gezag uit hun overeenstemming met het kollektief rechtsbewustzijn.

De wetgever eerbiedigt deze beginselen zonder zelfs hun bestaan vast te stellen, en door de algemene rechtsbeginselen te doen eerbiedigen past de rechter de vermoedelijke wil van de wetgever toe (30).

De Belgische Raad van State staat op het standpunt dat de rechten van de verdediging vóór de administratieve overheden slechts moeten geëerbiedigd worden in twee gevallen: primo indien dit door een algemene of reglementaire bepaling wordt voorgeschreven (31); secundo: indien dit in de lijn ligt van een voortdurende en niet betwiste administratieve praktijk (32).

Deze rechtspraak geldt echter niet voor de beslissingen met disciplinair karakter. In dat geval dienen de rechten van de verdediging steeds geëerbiedigd te worden (33).

Over de juridische basis van dit standpunt zegt de Raad van State niet zeer veel, doch de jongere rechtspraak wijst er wel op (34) dat de leer van het Algemeen Rechtsbeginsel ook hier de hoeksteen vormt. De Raad besliste n.l. dat een agent, die zich in een reglementaire toestand bevindt, niet uit zijn functie mag ontheven worden zonder in de mogelijkheid verkeerd te hebben zijn verdedigingsmiddelen voor te brengen. Deze mogelijkheid moet hem geboden worden, wanneer dit behoort, zegt de Raad van State, «à l'essence du régime statutaire».

Deze opvatting lijkt de enige juiste te zijn.

Er bestaat zoals gezegd in België op dit ogenblik geen wettekst die voldoende duidelijk en algemeen de rechten van de verdediging waarborgt.

Deze rechten behoren nochtans tot het fundamenteel rechtsbewustzijn, en dringen zich als dusdanig aan iedere rechtsbeoefenaar op.

Het verdedigingsrecht is de uiting van wat thans eenvoudig een «mensenrecht» genoemd wordt (35).

Het behelst zelfs bij ontstentenis van wettekst voor elke partij de mogelijkheid tot tegenspraak en tot daadwerkelijke verdediging (36). De belanghebbende moet dus in staat gesteld worden datgene wat hem verweten wordt op voorhand te vernemen; bovendien dient hem de mogelijkheid geboden zijn verdediging voor te dragen op de wijze die hem het meest doeltreffend lijkt; hiervoor moet hij o.m. over de nodige tijd kunnen beschikken.

Dat omvat het begrip «verdedigingsrecht» dat zo diep in ons rechtsbewustzijn is geworteld.

Het is evident dat dit recht zelfs bij ontstentenis van wettekst dient te worden toegepast, en het sedert eeuwen tot een algemeen rechtsbeginsel is uitgegroeid.

Het Hof van Cassatie heeft dit onlangs in enkele arresten uitdrukkelijk bevestigd en het algemeen geldend karakter van het verdedigingsrecht erkend.

Door deze arresten wordt het verdedigingsrecht onafhankelijk van elke wettekst, onder de hogere bescherming van de Cassatierechter geplaatst.

Over de eerbiediging ervan zal dus voor gelijk welke

rechtsinstantie met de grootste zorg dienen gewaakt; wat vooral daar het geval zal zijn, waar de rechter zich niet zozeer door strenge procesregelen geboden weet, en hierbij denken wij voornamelijk aan de administratieve rechtscolleges.

De Raad van State neemt overigens aan, zoals wij reeds zagen, dat de verdedigingsrechten vóór de administratieve overheden in disciplinaire zaken steeds moeten geërbiedigd worden (38).

Helaas, verklaart dezelfde Raad van State zich onbevoegd om kennis te nemen van vorderingen tot nietigverklaring van beslissingen van militaire overheden waarbij tuchtstraffen werden opgelegd.

Voor de 40.000 jongeren die telkenjare verplicht worden een jaar lang onder het regime van een uitde-tijdse uitzonderingswetgeving door te brengen, schijnt ook deze essentiële Cassatiebescherming niet te gelden.

Zodat er buiten de magere mogelijkheid tot beroep op de Europese Commissie, in het Belgisch militair tuchtrecht van verdedigingsrecht geen sprake is.

Besluit.

De Wet van 15 maart 1815 vormt de basistekst van het Belgisch militair tuchtrecht.

Het is een blanco strafwet die de straffende overheid een oneindige reeks mogelijkheden biedt.

Sinds 1815 werden bij Koninklijk Besluit en bij administratieve richtlijn enkele wijzigingen aangebracht.

Enerzijds werden de tuchtmaatregelen ingevoerd en werd ook de vermaning als tuchtstraf gecreëerd. Anderzijds stellen wij een duidelijke tendens naar humanisering vast, en werd o.m. de mogelijkheid tot bezwaar, verhaal en verweer geregeld.

In feite zijn dit bezwaar, verhaal en verweer echter onbestaande.

Zoals overigens het verdedigingsrecht qualitate qua in dit tuchtrecht niet ter sprake komt.

De Wet van 15 maart 1815 is volledig uit de tijd.

Zij miskent het pedagogisch, het verstandelijk aspect van de tucht.

Het erop gebaseerde tuchtrecht hu'digt het primaat van de doelmatigheid boven de gerechtigheid.

Dit is in het leger des te minder aanvaardbaar omdat daar van vrije toe- of uittreding geen sprake is.

De Grondwettelijke vrijheden dienen er dus integraal te worden gewaarborgd. Daartoe is een bestendige controle, én van de wetgever, én van de rechter vereist.

De wetgever heeft zich sinds 15 maart 1815 niet meer met het militair tuchtrecht ingelaten.

De Raad van State verklaart zich alleen bevoegd op het stuk der tuchtmaatregelen. Van tuchtstraffen echter wil hij niets horen.

De enige rechterlijke toevlucht schijnt dus in Straatsburg te liggen. Basis zou dan zijn een miskenning van het verdedigingsrecht.

Het verdedigingsrecht kreeg door de rechtspraak van Raad van State en Hof van Cassatie een algemeen geldend karakter en werd, bij ontstentenis van wettekst, verheven tot algemeen rechtsbeginsel.

Gezien de zo juist geschetste bevoegdheidsweigering van de Raad van State op het gebied der militaire tuchtstraffen, mag worden aangenomen dat dit gemis aan rechterlijke controle voor gevolg heeft dat het algemeen rechtsbeginsel, dat behoort tot het kollektief rechtsbewustzijn, overal toepasselijk is, behalve op de enkele tienduizenden *paria's-in-uniform*, die buiten

het rechtsbewustzijn en buiten de rechtsstaat schijnen te vallen.

Men ziet onmiddellijk het onduidbare van deze toestand, die een uitvloeisel is van de in 1815 gehuldigde sociale beginselen, doch die heden ten dage onder geen voorwaarde nog kan worden aanvaard.

Het kan verwonderlijk schijnen dat een wetgever, die elders aan de spits van de sociale vooruitgang heeft gestaan en nog staat, voor dit sociaal onrecht ongevoelig is gebleven.

Een ingrijpende wettelijke hervorming dringt zich op. Zij zou haar plaats moeten vinden in het kader van de hervorming van het strafprocesrecht die thans in voorbereiding is.

Naast een nieuw wetboek voor militair strafprocesrecht is er plaats voor een gekodificeerd militair tuchtrecht. Een wetboek dat gebaseerd is op een positieve, verstandelijke en pedagogisch-verantwoorde opvatting van het begrip «Tucht».

Dergelijke kodificering zou toch het enorm voordeel bieden een effectieve controle van de wetgever op de uitoefening van de krijgstuchtelijke vordering mogelijk te maken, zoals dit o.m. in Groot-Brittannië het geval is.

Van evenveel belang is echter te weten in welke zin die hervorming moet worden doorgevoerd.

De overtredingen dienen allen te worden omschreven, doch dan met het oog op een noodzakelijke soepelheid, in algemene regels met bestendig karakter.

De tuchtstraffen en -maatregelen dienen te worden gemoderniseerd. Vrijheidsberoving zou nog slechts in de ergste gevallen mogen worden toegepast.

Ten slotte moeten de verdedigingsrechten op de meest uitdrukkelijke wijze worden geërbiedigd.

Eerst en vooral dient aan de inbeschuldiging gestelde militair een raadsman te worden toegevoegd, die hem, vanaf de sluiting van het vooronderzoek in elk stadium der procedure, en vóór elke instantie — ook vóór de straffende overheid — zal bijstaan.

De praktijk heeft immers geleerd dat de disciplinaire assisen op het «rapport» van compagnie- of korpskommandant al te vaak uitgroeien tot een hoogfeest van machtswellust en dito misbruik, waardoor de rechtsbescherming en het verdedigingsrecht tot een beschamende karikatuur verschrompelen. De bijstand van een juridisch onderlegd en onafhankelijk raadsman zou deze zielige komedie uit de wereld kunnen helpen.

Zeër moeilijk te verwezenlijken zou deze innovering overigens niet zijn.

Het leger beschikt jaarlijks over een 300 à 400-tal jonge doctors in de rechten.

In plaats van deze jongens een gans jaar te laten stempelen of gangen schuren of koordjes knopen zou men ze kunnen groeperen in een zelfstandige afdeling «Juridische Dienst», met het statuut van reserve-officieren, net zoals de artsen bij de Gezondheidsdienst.

Op die wijze zou men maandelijks een bepaald aantal juristen ter beschikking van elk legerkorps kunnen stellen ten einde aldaar de verdediging der krijgstuchtelijke beklagden op zich te nemen.

Door een periodieke (bv. maandelijks) vernieuwing wordt immers de zo noodzakelijke onafhankelijkheid beveiligd.

Een dergelijke compagnie zou anderzijds het voordeel bieden de zojuist afgestudeerde jurist in te wijden in het Militair Recht, dat aan de Universiteiten niet gedoceerd wordt. Dit zal onvermijdelijk de beklagden voor de militaire Rechtscolleges, waarvoor hij later moet optreden, ten goede komen.

Ten slotte zou hierdoor het dienstplichtjaar voor de jonge jurist een jaar worden van intense en interessante bedrijvigheid, wat zijn praktische vorming zeker niet zal schaden.

De reserve is er : men hoeft ze maar aan te spreken.

Het Militair Recht en de rechtsbescherming kunnen er alleen maar baat bij vinden.

Juridische bijstand, hoe noodzakelijk ook, is echter onvoldoende om de verdedigingsrechten in het Militair Tuchtrecht op afdoende wijze te waarborgen.

Naast het verweer dient ook het verhaal daadwerkelijk te worden ingericht.

Wij zagen dat de gestrafte militair zich uitsluitend op de hiërarchische overheid van de straffende autoriteit kan beroepen. Uit de beschrijving die wij gaven van de artt. 145 en 146 van het Militair Tuchtreglement blijkt voldoende duidelijk dat de huidige regeling beslist niet voldoet.

Ziehier wat de Franse kommentator in zijn voorverslag op het kongres van Straatsburg schrijft over het Franse Reglement waarop de Belgische regeling zich klaarblijkelijk eens te meer geïnspireerd heeft (39): « Le règlement prévoit que le militaire puni doit demander à être entendu par le supérieur qui a prononcé la punition contre laquelle il veut réclamer. Ce dernier doit écouter la réclamation avec calme et bienveillance et y faire droit si elle est fondée. On a l'impression que cette recommandation de calme et de bienveillance a été introduite dans le texte parce qu'on pouvait redouter que le plus souvent il en soit autrement.

» Si le subordonné croit devoir persister, il peut en référer, par la voie hiérarchique, à l'une quelconque des autorités supérieures à celles qui ont déjà examiné sa réclamation. Mais dans ce cas, il doit être prévenu que si celle-ci est encore rejetée, il s'expose à une sanction, prononcée par la nouvelle autorité à laquelle il s'est adressé. Il ne fait pas de doute que cette menace non déguisée a pour effet de restreindre le nombre des réclamations et par là la portée de cette garantie. »

Alhoewel men in België niet verwittigt en de hogere overheid geen zwaardere straf kan opleggen, blijft het effect toch identiek hetzelfde, vermits art. 147 voorziet dat die overheid « een straf kan opleggen aan de militair die zijn bezwaar te kwaden trouw of in oneerbiedige bewoordingen heeft ingediend ».

Veel beter dan door de Franse procedure, die door de Franse commentaren zelf terecht wordt afgekeurd, zou men zich bij het invoeren ener menswaardige regeling, door de Angelsaksische, de Duitse, de Zwitserse, de Deense, de Nederlandse tuchtreglementen moeten laten inspireren.

Naar Brits en Amerikaans Militair Tuchtrecht heeft de beschuldigde militair voor zijn berechting de keuze tussen de militaire overheid en de krijgsraad (40).

In Nederland kan de militair, nadat zijn schriftelijk beklag door een beklagmeerdere bij een met redenen omklede beschikking werd verworpen, de eindbeslissing inroepen van het Hoog Militair Gerechtshof (41). In tegenstelling tot het Britse, en meer nog tot het Amerikaanse Tuchtrecht, is juridische bijstand in Nederland onbegrijpelijkwijze niet mogelijk.

In Duitsland is dit — ten minste voor de ernstige vergripen — wel het geval. Daar bestaan geen militaire strafrechtbanken doch alleen « Wehrdienstgerichte » die de zaken behandelen volgens een « disziplinargerichtliches Verfahren », dat door de Wehrdisziplinarordnung (WDO) van 1.4.1957 werd ingevoerd, en als bedoeling heeft de rechtswaarborgen t.a.v. de soldaten te versterken (42). Deze tuchtrechtbanken behandelen het verhaal tegen de beslissingen der mi-

litare overheden. Vóór die Rechtbanken is juridische bijstand mogelijk.

Persoonlijk lijken ons de Angelsaksische systemen iets te veel om de rechten van de verdediging bekommerd geweest te zijn.

Rekening moet ook worden gehouden met de absolute vereiste van Orde, die onontbeerlijk is voor een goede gang van zaken in het leger. Daarom moet de chef een bevoegdheid tot straffen blijven bezitten.

Te dien opzichte lijkt ons het Nederlands systeem, veel beter dan het Franse, een goede grondslag tot oplossing te bieden.

Met dit dubbel voorbehoud nochtans dat, ten eerste, de bijstand van een onafhankelijk raadsman, ook vóór de straffende overheid mogelijk wordt en dat ten tweede de krijgsraad die in beroep zou kennis nemen van het verhaal tegen de door de militaire overheden opgelegde tuchtsankties, door een burgerlijk magistraat zou worden voorgezeten (43).

Aldus zou eveneens de controle van het Hof van Cassatie worden mogelijk gemaakt.

* * *

Met een dergelijk systeem : een — op een positief tuchtbegrip gesteund — algemeen geformuleerd wetboek van Militair Tuchtrecht met aangepaste vergripen en straffen, en waarin de bijstand van een raadsman in elke instantie, en de mogelijkheid van verhaal bij een door een burgerlijk magistraat voorgezeten militaire strafrechtbank zou worden voorzien, zouden de verdedigingsrechten der lagere Belgische militairen eindelijk op menswaardige wijze worden gewaarborgd.

« La única garantía del respeto a los derechos individuales... reside siempre en el corazón de los jueces », poneert de Spaanse verslaggever op het Straatsburger kongres (44).

Dat kan in Spanje voldoende zijn.

Ons bevredigt dit niet meer.

En hoe groot ons vertrouwen ook mag zijn in het hart van onze officieren, toch zouden wij graag een waarborg zien ingeoverd die iets minder op het sentiment berust.

Voor de ettelijke tienduizenden jongeren die telkenjare onder de wapens worden geroepen eist de sociale gerechtigheid, eist het Recht tout court iets méér; een « hartversterkende » tussenkomst van de wetgever is hier dringend nodig.

Dringend, want de klok dient van 1815 op 1965 gezet.

Moge het kongres van Straatsburg het geweten der Belgische juristen wakker schudden.

Leo DELWAIDE jr.
Advokaat te Antwerpen.

(1) Het « Tijdschrift voor Militair Strafrecht en Oorlogsrecht » is een zestalige publicatie die sinds 1962 halfjaarlijks te Brussel verschijnt, onder de auspiciën van de Société Internationale de Droit Pénal Militaire et de Droit de la Guerre.

(2) Paul Schetter : Quelques aspects des droits de la Défense en Droit militaire belge : in : op. cit. p. 54-67.

(3) M. Danse : « Esquisse de la compétence, de l'organisation et de la procédure des juridictions militaires en Droit belge », in : Rev. Intern. Dr. pén. 1958, blz. 261-304.

(4) Het Tuchtreglement van 1959 bevat :

1°) Een woord vooraf, dat de rechten en de plichten van de militairen aanstipt, alsook de middelen om de militaire tucht in te prenten en te behouden.

2°) Een Boek I : « Algemene Tucht », bevattende : Inleiding; Titel I : « Beteugeling in tuchtzaken » handelend over algemeenheden, vergripen, tuchtstraffen en tuchtmaatregelen; Titel II : « Beloningen »; Titel III : « Bezwaar en Verhaal »; Titel IV : « Uiterlijke vormen van de Militaire Tucht »; handelend over het ceremonieel, de uiterlijke eerbiedsbewijzen, de benamingen en de briefwisseling;

3°) Een boek I : « Aanvulling » met verscheidene titels handelend over sommige bijzondere gevallen van beteugeling in tuchtzaken.

- 4°) Modellen van administratieve documenten;
 5°) De wettelijke en reglementaire referenten van de teksten uit Boek I en veranderd sedert 1916;
 6°) de integrale tekst van het Reglement van 15 maart 1815;
 7°) twee woordenlijsten: Nederlands-Frans en Frans-Nederlands
 (5) art. 403, § I.
 (6) Cfr. Cass. 22.1.1924, RDP, 1924, blz. 151.
 (7) K.B. 30.5.1916, art. 30.
 (8) Daarbij komt nog dat — in tegenstelling met het Tuchtreglement (Staatsblad 26.1.1960 p. 460-465) — een andere bron van Militair Tuchtrecht, het Reglement op de Garnizoensdienst (K.B. dd. 5.9.1929) niet in het Staatsblad werd gepubliceerd! Het Hof van Cass. (30.10.1961, Pas. 1962 I 437) besliste dat dit reglement geen enkel verplichtend karakter draagt.
 (9) Zegt het « Woord Vooraf » op de Instructie betreffende de Inwendige Dienst niet (nr. I in fine): « Samen met het Reglement op de militaire Tucht en het Reglement op de Garnizoensdienst vormt de Instructie op de Inwendige Dienst de basis van het dagelijks leven van de militair en van zijn optreden in en buiten de dienst. Met haar bepalingen moeten dus allen volkomen bekend zijn; in 't bijzonder de officieren en gegradueerden, die iedere dag de gelegenheid zullen hebben er zich op te beroepen.
 (10) Zie in dit verband de schitterende studie van de heer Krijgsauditeur J. Maes over de begrippen « Tucht en Krijgstucht », « Tuchtrecht en Strafrecht », « Militair Tuchtrecht, Militair Strafrecht en gewoon Strafrecht » in zijn artikel: « Militair Tuchtrecht » - « Militair Strafrecht » R.W. 1957, 1958, kol. 1619 vlg.; zie ook: R. Van Lennep, Handboek voor het Disciplinair Recht en het Disciplinair Procesrecht, Leuven 1963;
 Ten slotte: H. Bosly: « Des rapports entre l'action pénale et l'action disciplinaire en droit militaire belge »; Rev. Dr. Pén. 1958-59, blz. 827-845.
 (11) J. Maes, o.c. kol. 1619.
 (12) Ibid. kol. 1620.
 (13) Voltaire, Charles XII, blz. 82.
 (14) Zie J. Maes, o.c. kol. 1628; R. Van Lennep o.c. blz. 57 vlg.
 (15) Van Lennep, o.c. blz. 58.
 (16) H. Bosly, o.c. blz. 840.
 (17) Art. 2 par. I, Militiewet 30.4.1962.
 (18) Van Lennep, o.c. blz. 108.
 (19) Cfr. R.v.S. 11.7.1957 Recueil Dumont-Baeyens 1957, blz. 444.
 (20) R.v.S. 11.7.1957, ibidem; 26.8.1949: Recueil de la Jurisprudence du Conseil d'Etat 1949, blz. 202; 31.8.1949 o.c. blz. 204; 4.3.1955, o.c. 1955, blz. 135.
 (21) Wij beschikken alleen over een Duitse tekst: Jeder Angeklagte hat mindestens (englischer Text) insbesondere (französischer Text) die folgende Rechte:
 b) über ausreichende Zeit und Gelegenheit zur Vorbereitung seiner Verteidigung zu verfügen;
 c) sich selbst zu verteidigen oder den Beistand eines Verteidigers seiner Wahl zu erhalten und, falls er nicht über die Mittel zur Bezahlung eines Verteidigers verfügt, unentgeltlich den Beistand eines Pflichtverteidigers zu erhalten, wenn dies im Interesse der Rechtspflege erforderlich ist.
 7. Niemand kann wegen einer Handlung oder Unterlassung verurteilt werden, die zur Zeit ihrer Begehung nach inländischem oder internationalem Recht nicht strafbar war. Ebenso darf keine höhere Strafe als die im Zeitpunkt der Begehung der Strafbaren Handlung angedrohten Strafe verhängt werden.

- Durch diesen Artikel darf die Verurteilung oder Bestrafung einer Person nicht ausgeschlossen werden, die sich einer Handlung oder Unterlassung schuldig gemacht hat, welche im Zeitpunkt ihrer Begehung nach den allgemeinen von den zivilisierten Völkern anerkannten Rechtsgrundsätzen strafbar war.»
 (22) Bekachtigingswet van 13.5.1955;
 (23) Wij verwijzen hierbij naar een schitterende studie van Advocaat-generaal W.J. Ganshof van der Meersch: « Le Droit de la Défense, Principe général de Droit », in « Mélanges en l'honneur de Jean Dabin, II, p. 569 vlg.
 (24) Ulpianus, L.I., Dig. de Postulando: « Ait praetor: si non habebunt advocatum, ego dabo »;
 (25) « Sans droit de la Défense, il n'y a pas de plein Etat de Droit » Ganshof van der Meersch in Nota onder Cass. 10.1.1956.
 (26) Hayoit de Termicourt: « Un Aspect du Droit de Défense » in R.D.P. 1956-57, p. 245.
 (27) Beudant, Droit Civil, I, 1934, n° 188.
 (28) Ganshof van der Meersch, o.c. blz. 579.
 (29) Etudes et Documents 1951, blz. 19.
 (30) Ganshof van der Meersch, o.c. blz. 580.
 (31) R.v.S. Van der Eecken, 30.6.1960; 7992; Oudjt 10.7.1961. 8730; Bruyninckx, 4.5.1962, 9.338.
 (32) R.v.S. Creteur 20.5.1954, 3403 + obs. J. Putzeys, in R.J.D.A. 1954, blz. 221.
 (33) R.v.S. Bosman, 3.2.1959, 6831; Van der Linden, 3.2.1959, 6832; Janssens, 3.2.1959, 6833; Seingen, 15.5.1959, 7080; Mahy, 15.9.1959, 7212.
 (34) R.v.S. Carpentuer, 6.10.1961, 8823.
 (35) Cyr. Cambier: La censure de l'exès de pouvoir par le Conseil d'Etat, blz. 59.
 (36) B. Jeanneau: Les principes généraux de droit dans la jurisprudence administrative, Paris 1954, blz. 83 vlg.
 (37) Cass. 9.10.1959, Pas. 1960, I. 170; Cass. 2.5.1961, Pas. 1961, I. 926 en 928.
 (38) Zie noot 33.
 (39) M. Girard: « Des Garanties en Droit disciplinaire militaire français » in Tijdschrift van Militair Strafrecht en Oorlogsrecht, 1964 blz. 198.
 (40) W.E. Stubbs: « The Guarantees of the British Soldier under Penal and Disciplinary Military Repression », in Tijdschrift voor Militair Strafrecht en Oorlogsrecht, blz. 434; « In every case where the award contemplated will affect the pay of the individual the commanding officer, before announcing his award, must offer him the option of being tried by Court-Martial. »
 C.C. Ackroyd: « The Guarantees Granted to the Individual in the Military Criminal Prosecution and Disciplinary Action », loc. cit. blz. 481: « The individual concerned may, unless he is attached to or embarked in a vessel, demand trial by court-martial in lieu of unishment and while such a demand is in effect punishment may not be imposed. »
 (41) J.H. Van Overbeek: « De Waarborgen van het Individu in het Nederlandse Militaire Straf- en Tuchtrecht », loc. cit. blz. 379.
 (42) H.V. Böttcher: « Die Rechte des Beschuldigten im Deutschen militärischen Disziplinarstrafverfahren » loc. cit. blz. 79-80.
 (43) Cfr. L. Delwaide jr.: « De taak van de burgerlijke rechter in de krijgsraad » in R.W. 1965-64 kol..
 (44) J.M.R. Devesa: « La Garantía de los Derechos Individuales en el Derecho Procesal Militar Español », in « Tijdschrift voor Militair Strafrecht en Oorlogsrecht », 1964, blz. 138.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

18 juni 1964.

Voorzitter: M. Vandermersch.

Raadsheer-verslaggever: M. Moriamé.

Advocaat-generaal: M. Delange.

Advocaten: Mrs. Ansiaux, Faurès en Simont.

1. Vonnissen en arresten. — Interlocutoir vonnis.
2. Onrechtmatige mededinging. — Aanmatiging van merk. — Vordering tot schadeloosstelling.
3. Schade en schadeloosstelling. — Kosten van raadsman. — Geen bestanddeel van de schade.

1. Het vonnis dat een partij toelaat tot het bewijs door alle rechtsmiddelen, getuigen inbegrepen, van de door haar gestelde feiten, en waarin de eerste rechter heeft laten doorschijnen, welke oplossing aan het geschil zou gegeven worden al naargelang de uitkomst van de onderzoeksmaatregel, is een interlocutoir vonnis.

2. Het arrest, dat een partij veroordeelt tot betaling van een som als schadevergoeding wegens namaking van een merk en oneerlijke of met de eerlijke handelsgebruiken strijdige mededinging, en de wederpartij er toe machtigt het arrest in vijf dagbladen bekend te maken, kan zonder in tegenspraak of in verwarring te vallen, benevens de feiten van oneerlijke mededinging en om de oneerlijkheid van die handelingen te versterken, wettelijk in overweging nemen feiten van aanmatiging van het merk « Good Night », waarbij aan opgeruimde produkten de bedrieglijke schijn van « Good Night »-dekens werd gegeven.
3. Het beroep op de medewerking van een raadsman door het slachtoffer van een fout, heeft enkel als voorwerp het slachtoffer bij te staan in zijn eis tot vergoeding van de schade, door die fout veroorzaakt. Het is geen bestanddeel van die schade en kan geen grond opleveren tot schadevergoeding.

N.V. Groothuis t./La Lainière de Sclessin
 en N.V. Sts. Delame fils.

Gelet op het bestreden arrest, op 30 november 1962 gewezen door het Hof van beroep te Luik;

Over het vierde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 451 en 452 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering,

doordat het bestreden arrest de hogere beroepen, als hoofdvordering zowel als incidentele vordering, door de partijen ingesteld tegen het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Luik van 9 september 1961 heeft ontvangen, welk vonnis, na in zijn redenen te hebben verklaard «dat de aan eiseres verweten feiten in elk geval geen merkmaking kunnen worden genoemd», de tweede verweerster toelaat vier in het beschikgende gedeelte van het vonnis vermelde feiten door alle rechtsmiddelen, getuigen inbegrepen, te bewijzen en de kosten aanhoudt, op grond dat die feiten «niet noodzakelijk afdoende zijn, maar dat zij ter zake dienen; dat het bovendien met het aangevraagde getuigenverhoor zal mogelijk zijn uit te maken of er verwarring is gesticht door de aan eiseres verweten reclame; dat aldus de rechtbank eventueel juist de schade zal kunnen beoordelen waarover beide partijen in het hoofdgeding klagen»;

terwijl dit vonnis, behalve in zover het in zijn redenen heeft verklaard dat de aan eiseres verweten feiten geen merkmaking kon worden genoemd, een voorbereidend vonnis was en geen hoger beroep ertegen kon worden ingesteld dan na het eindvonnis en samen met het hoger beroep tegen dit vonnis:

Overwegende dat het vonnis waarvan beroep uiteenzet dat de eerste verweerster, eigenares van het merk «Good night», tot staving van haar rechtsvordering tegen namaking van fabrieksmerken en oneerlijke mededinging, aan de eiseres verwijt door het organiseren van een verkoop van door haar vervaardigde dekens «Vedette» en «Triumph» en door die waren als «Good Night produkten» aan te kondigen, de cliënte te hebben willen doen geloven dat de aldus te koop aangeboden dekens tot het merk «Good Night» behoorden, en dat de eiseres en de tweede verweerster, door de eiseres in vrijwaring geroepen, tegen de rechtsvordering aanvoeren dat zij door de woorden «Good Night produkten» te gebruiken het publiek er eenvoudig hebben willen op wijzen dat die dekens vervaardigd waren door de fabriek «Good Night»;

Overwegende dat het vonnis, na te hebben beslist dat de aan eiseres verweten feiten geen merkmaking kunnen worden genoemd, verklaart dat zij dus slechts als grondslag kunnen dienen voor de door de eerste verweerster subsidiair ingestelde rechtsvordering tegen oneerlijke mededinging;

Dat het daarna stelt dat het hele betoog van de eiseres en van de tweede verweerster erop neerkomt te beweren dat de benaming «Good Night», die oorspronkelijk slechts een fabrieksmerk was, de handelsbenaming van de eerste verweerster geworden is en dat zij juist die benaming en niet het merk hebben willen inroepen in de reclame die hun wordt verweten; dat «in de lijn van dit betoog» de eiseres en de tweede verweerster «terecht wijzen» op een aantal gegevens die zij opsommen, en eraan toevoegen dat deze «gewis bevestigen dat het reclamebeleid» van de eerste verweerster op de «benaming «Good Night» beruiste, maar dat het in de stand van het geding nog niet duidelijk blijkt «dat de eerste verweerster deze naam als handelsbenaming zou hebben aangenomen»; dat de tweede verweerster, door de eiseres in vrijwaring geroepen, aanbiedt te bewijzen dat voor de algemene cliënteel van de eerste verweerster «Good Night» feitelijk beschouwd wordt als haar handelsbenaming; dat de door haar vermelde vier feiten, met uitzondering

van het laatste, dat reeds bewezen is, «niet noodzakelijk afdoende zijn, maar dat zij ter zake dienen»;

Dat op grond van al die overwegingen de eerste rechter de tweede verweerster toelaat tot het bewijs door alle rechtsmiddelen, getuigen inbegrepen, van de door haar gestelde drie andere feiten;

Overwegende dat het aldus duidelijk is dat de eerste rechter in de redenen die hem hebben bewogen om het getuigenverhoor toe te laten, heeft laten doorschijnen welke oplossing aan het geschil betreffende het verwijt van oneerlijke mededinging zou worden gegeven wanneer de uitkomsten van deze onderzoeksmaatregel zouden aantonen dat de eerste verweerster haar fabrieksmerk «Good Night» als handelsbenaming heeft aangenomen;

Dat te dien aanzien het vonnis waarvan beroep derhalve niet eenvoudig een voorbereidend vonnis is, maar een interlocutoir vonnis;

Dat het middel wettelijke grondslag mist;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 8 van de wet van 1 april 1879 betreffende fabrieks- en handelsmerken, 1382 van het Burgerlijk Wetboek, 1 en 2 van het koninklijk besluit nr. 55 van 23 december 1934 tot bescherming van producenten, handelaars en verbruikers tegen sommige procédés om de normale voorwaarden van de mededinging te vervalsen,

doordat, na de feiten te hebben verhaald door met name te verklaren «dat het geen twijfel lijdt dat (de eiseres) over het merk Good Night heeft beschikt, ofschoon zij wist dat zij de toestemming van de eerste verweerster niet had gevraagd en derhalve de voormelde beginselen overtrad» («te weten het uitsluitend recht van de eigenaar van een merk om erover te beschikken naar zijn behoeften, zijn belang en zijn goeddunken»), en daaruit te hebben afgeleid dat de eiseres «willens en wetens daden heeft verricht die op zijn minst strijdig zijn met de eerlijke handelsgebruiken»; na anderzijds te hebben gesteld dat de eerste verweerster «beweert dat die feiten» (die volgens het arrest op zijn minst strijdig zijn met de eerlijke handelsgebruiken) «in de eerste plaats namaking opleveren» en te hebben aangenomen «dat er ten deze namaking heeft plaats gehad», het hof van beroep de eiseres veroordeelt om aan de eerste verweerster een bedrag van 250.000 frank te betalen «als schadevergoeding wegens namaking van een merk en oneerlijke of met de eerlijke handelsgebruiken strijdige mededinging» en, ter aanvulling «zo nodig van de mogelijke ontoereikendheid van deze naar billijkheid geregelde vergoeding, de eerste verweerster machtigt om op kosten van de eiseres het arrest, redenen en beschikgende gedeelte, uitgezonderd hetgeen de rechtsvordering tot vrijwaring betreft, bekend te maken onder het opschrift in grote letters «gerechtelijk herstel» in vijf dagbladen of periodieken naar haar keuze,

terwijl feiten die het wanbedrijf van namaking opleveren, niet kunnen worden beschouwd als handelingen van oneerlijke mededinging in de zin van de artikelen 1 en 2 van het middel aangehaalde koninklijk besluit nr. 55 van 23 december 1934;

dat het bestreden arrest derhalve niet kon overwegen, zonder twee begrippen, tussen welke de wet onderscheid maakt, te verwarren en aldus in tegenspraak te vervallen, dat de aan de eiseres verweten feiten tegelijk handelingen van merkmaking en handelingen van oneerlijke of met de eerlijke handelsgebruiken strijdige mededinging waren:

Overwegende dat het hof van beroep, om de door de «Lainière de Sclessin» ingestelde rechtsvordering

tegen oneerlijke mededinging ontvankelijk te verklaren, na er te hebben op gewezen dat het merk «Good Night», dat alleen de door de genoemde verweerster vervaardigde kwaliteitsdekens beschermt, regelmatig gedeponeerd is, enerzijds vaststelt dat de eiseres van 8 tot 15 januari 1960 in haar winkelbedrijf te Luik een braderie heeft ingericht van dekens «Triumph» en «Vedette» van mindere kwaliteit, die ook door de eerste verweerster worden vervaardigd, maar niet voorzien worden van haar merk «Good Night», en anderzijds dat de eiseres aan die braderie een persreclame heeft laten voorafgaan, bestaande in berichten van grote afmetingen, luidende: «Nog nooit gezien: 25.000 kilo dekens «Good Night produkten» op te ruimen tegen 125 frank het kilo»;

Overwegende dat het hof van beroep, zonder in tegenspraak of in verwarring te vervallen zoals het middel verwijt, benevens die feiten van ongeoorloofde mededinging en om de oneerlijkheid van die handelingen te versterken wettelijk in overweging heeft kunnen nemen feiten van aanmatiging van het merk «Good Night» waarbij aan de opgeruimde produkten de bedrieglijke schijn van «Good Night» dekens werd gegeven;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het hof van beroep om de schade van de eerste eiseres op 250.000 frank te schatten en de eiseres tot betaling van dit bedrag als schadevergoeding te veroordelen, met name steunt op het feit dat de eerste verweerster «zich tot het gerecht heeft moeten wenden ter afdoening van een aanzienlijk en moeilijk geschil waarvoor de medewerking van deskundige raadslieden noodzakelijk was»;

terwijl het beroep op het gerecht, met de medewerking zelfs van deskundige raadslieden, tot verkrijging van vergoeding van schade niet een bestanddeel van die schade is en geen grond oplevert tot een vergoeding, toe te voegen aan de gerechtskosten waarvan de betaling ten laste wordt gebracht van de verliezende partij;

Overwegende dat het beroep op de medewerking van een raadsman door het slachtoffer van een fout enkel als voorwerp heeft het slachtoffer bij te staan in zijn eis tot vergoeding van de schade, door die fout veroorzaakt; dat het geen bestanddeel van die schade is en geen grond kan opleveren tot schadevergoeding;

Overwegende dat het arrest, doordat het impliciet maar zeker aanneemt dat de honoraria van de raadslieden die de eerste verweerster hebben bijgestaan voor de rechters in feitelijke aanleg, een bestanddeel is van de schade veroorzaakt door de foutieve handelingen van de eiseres, artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek schendt;

Dat het middel gegrond is;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 13 van de wet van 1 april 1879 betreffende fabrieks- en handelsmerken, 1382 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest de eiseres veroordeelt tot betaling van een schadevergoeding van 250.000 fr. en de eerste verweerster machtigt om op kosten van de eiseres het arrest, redenen en beschikkend gedeelte, uitgezonderd hetgeen de rechtsvordering tot vrijwaring betreft, bekend te maken onder het opschrift in grote letters «gerechtelijk herstel» in vijf dagbladen of periodieken naar haar keuze, op grond «dat de bekendmaking van dit arrest, op de wijze bepaald in het beschikkende gedeelte ervan, zo nodig de mogelijke ontoereikendheid van deze naar billijkheid geregelde

vergoeding zal aanvullen» (welke vergoeding volgens het arrest de genoemde schadevergoeding van 250.000 frank is),

terwijl, *eerste onderdeel*, uit de redenen van het arrest volgt dat de door eiseres gepleegde feiten merkmaking opleverden; dat derhalve de bekendmaking van het bestreden arrest als gerechtelijk herstel niet kon worden bevolen op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, maar alleen krachtens artikel 13 van de wet van 1 april 1879 betreffende fabrieks- en handelsmerken en op de wijze als bepaald in dit artikel (schending van de artikelen 13 van de wet van 1 april 1879 en 1382 van het Burgerlijk Wetboek);

terwijl, *tweede onderdeel*, de in het middel overgenomen reden laat verstaan dat de «naar billijkheid geregelde» schadevergoeding van 250.000 frank waartoe het arrest de eiseres veroordeelt, voldoende zou kunnen zijn om de schade van de eerste verweerster te vergoeden, zodat in dat geval de bekendmaking van het arrest geen oorzaak zou vinden in de vergoeding van een schade van de eerste verweerster en geen «gerechtelijk herstel» zou kunnen worden genoemd; dat de beweegredenen van het arrest, die trouwens twijfelachtig en onduidelijk zijn, het niet mogelijk maken het beschikkende gedeelte ervan wettelijk te verantwoorden (schending van de artikelen 97 van de Grondwet en 1382 van het Burgerlijk Wetboek);

en terwijl, *derde onderdeel*, het arrest althans in het onzekere laat of de bekendmaking waartoe het machtiging verleent, berust op artikel 13 van de wet van 1 april 1879 betreffende fabrieks- en handelsmerken dan wel op artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek; dat de bekendmaking voorgeschreven bij artikel 13 van de wet van 1 april 1879 weliswaar kan worden bevolen zodra het bestaan van het wanbedrijf van namaking is vastgesteld, maar dat artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, de rechter niet machtigt om de bekendmaking van zijn beslissing te bevelen door als een vergoeding die gelijkwaardig is met een geleden schade; dat aldus die redenen van het bestreden arrest dubbelzinnig zijn en het voor het Hof niet mogelijk maken zijn toezicht uit te oefenen (schending van de artikelen 13 van de wet van 1 april 1879 betreffende fabrieks- en handelsmerken, 1382 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet);

Overwegende dat uit het bestreden arrest blijkt dat het hof van beroep door de reden die in het tweede middel wordt bestreden, een band heeft gelegd tussen de vergoeding, toegekend in de vorm van schadevergoeding, en de vergoeding bij wege van de bekendmaking van dit arrest; dat derhalve de vernietiging van de beslissing betreffende het bedrag van de schadevergoeding zich moet uitstrekken tot de beslissing betreffende de bekendmaking, zonder dat er aanleiding bestaat om de gegrondheid van het tweede middel te onderzoeken;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest, maar enkel in zover het, rechtdoende op de hoofdvordering, het bedrag van de schadevergoeding waartoe het de eiseres veroordeelt, op 250.000 frank stelt, de eerste verweerster machtigt om het arrest onder het opschrift «gerechtelijk herstel» bekend te maken en beslist over de kosten van de twee instanties betreffende de genoemde rechtsvordering;

Verwerpt de voorziening voor het overige;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt de eiseres en de eerste verweerster onderscheidenlijk in acht tienden en in twee tienden van de kosten van de voorziening tegen de eerste verweerster; veroordeelt de eiseres in de kosten van de voorziening tegen de tweede verweerster;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

NOOT: 1. Voor het onderscheid tussen voorbereiden- en interlocutoire vonnissen zie men Cass. 23 april 1931, Pas. 1931, I, 141, met de conclusies van Procureur-generaal Paul Leclercq, en cass. 11 juni 1931, Pas. 1931, I, 189.

Het ontwerp van «Gerechtigd Wetboek» geeft het onderscheid op. (zie de uitgave 1964 door het Belgisch Staatsblad van het verslag Van Reepinghen, I, blz. 49) en art. 1050 stelt het algemeen beginsel van het recht tot beroep; het ruimt dus alle betwisting uit de weg met betrekking tot de aard van het vonnis (ib. blz. 416).

2. In verband met de vordering tot schadeloosstelling raadplege men in M. Gotzen *Vrijheid van beroep en bedrijf & onrechtmatige mededinging*, het hoofdstuk over de schade in onrechtmatige mededinging (2e deel, nrs. 679-698), inzonderheid ter vergelijking met bovenstaand arrest, het arrest van Cassatie van 4 november 1954, Pas. 1955, I, 187 en de commentaar onder de nrs. 692-693; verg. ook Hof Brussel, 26 juni 1957, R.W. 1957-58, 284 v.

Over de toelaatbaarheid van de vermelding door de voortverkoper van de naam of het merk van de fabrikant bij produkten waarop de fabrikant zelf zijn naam of merk niet aangebracht heeft, zie men M. Gotzen, op. cit., nrs. 996 en volgende.

3. Zie nog Cass. 11 april 1956, Pas. 1956, I, 841 en Cass. 11 juni 1956, Pas. 1956, I, 1098. Het honorarium van de advocaat kan evenmin als vallend onder de gerechtskosten beschouwd worden.

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 15 september 1964.

Voorzitter: M. Mast.
Raadsheren: MM. Mees en Adriaens.
Auditeur: M. Lenaerts.
Advokaat: Mr. Verbeeck.

Werkloosheid. — Uitsluiting van uitkeringen. — Motieven. — Beoordeling.

De commissie van beroep inzake werkloosheid past art. 77 van het organiek reglement tot inrichting van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening niet verkeerd toe door haar overtuiging op vermoedens te steunen; de feitelijke gegevens waaruit het vermoeden in onderhavig geval is afgeleid, staan vermeld in het dossier en is niet onverenigbaar met de overige gegevens van het dossier.

Het komt de Raad van State niet toe zijn eigen beoordeling over de ernst van het vermoeden en over de bewijskracht ervan in de plaats te stellen van die van de commissie van beroep.

Geerinck t/ Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.

Arrest nr. 10.781.

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van de beslissing van 6 september 1963, waarbij de

commissie van beroep in zaken van werkloosheid afwijzend beschikt op het hoger beroep door verzoeker ingesteld tegen de beslissing dd. 16 oktober 1961 door de klachtencommissie te Sint-Niklaas te zijnen opzichte genomen: dat de bestreden beslissing op 30 september 1963 ter kennis van verzoeker is gebracht;

Overwegende dat de directeur van het gewestelijk bureau te Sint-Niklaas van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening bij beslissing dd. 14 september 1961 verzoeker, op grond van de artikels 77, 90, 103 en 106 van het besluit tot inrichting van de Rijksdienst, uitsloot van het recht op werkloosheidsuitkeringen vanaf 10 augustus 1961, hem een schorsing van vier weken, ingaande 18 september 1961, oplegde en de vanaf 10 augustus 1961 betaalde uitkeringen terugvorderde; dat die beslissing op 16 oktober 1961 door de klachtencommissie te Sint-Niklaas werd bevestigd; dat verzoeker hoger beroep instelde tegen de beslissing van de klachtencommissie en onder meer deed gelden dat hij «de kleine prestatie enkel geleverd had uit vriendendienst en hiervoor geen enkel loon had ontvangen»; dat de commissie van beroep bij beslissing dd. 4 januari 1962 daarop afwijzend beschikte omdat zij van oordeel was dat, zelfs indien verzoeker voor zijn bedrijvigheid geen vergoeding of loon mocht hebben ontvangen, wat trouwens te betwijfelen was, de uitsluiting op grond van artikel 77 niettemin gerechtigd was; dat die beslissing door de Raad van State bij arrest dd. 23 oktober 1963 werd vernietigd op grond van de overweging dat art. 77 van het organiek besluit aan de aanspraak op werkloosheidsuitkering de voorwaarde verbindt dat de betrokkene zowel zonder bezoldiging als zonder werk is, dat derhalve degene die onbezoldigde arbeid verricht zijn aanspraak op werkloosheidsuitkering daardoor alleen niet verbeurt en dat de commissie van beroep niet had vastgesteld dat verzoeker een bezoldiging of enig materieel voordeel had ontvangen of moest worden geacht zodanige bezoldiging of voordeel te hebben genoten; dat de zaak tevens verwezen werd naar de anders samengestelde commissie van beroep en dat daarop de thans bestreden beslissing werd genomen;

Overwegende dat die beslissing steunt op de considerans: «dat verzoeker reeds verscheidene maanden »werkloos was op het ogenblik dat hij op heterdaad »betrapt werd, hetgeen, om reden van de gunstige economische toestand die het land kent, abnormaal lijkt, »gezien zijn ouderdom en zijn bekwaamheid; dat men »dan ook redelijkerwijze mag veronderstellen dat, zo »verzoeker niet regelmatig het werk hernomen had, »hij zijn inkomsten uit werkloosheidsuitkeringen aan- »vulde door middel van bijverdiensten, dank zij zeker »sluikwerk, vooral in de bouwrijverheid, waar er sedert »lang een belangrijk gebrek aan werkkrachten heerst; »dat een andere helper aan de bouw van het huis, »Zaman Karel, een werkloze was die van het recht »op werkloosheidsuitkeringen afgezien heeft, om te »kunnen werken; dat men dan ook niet goed inziet »waarom verzoeker niet betaald zou geweest zijn als »anderen het wel waren; dat er derhalve ernstige vermoedens van verdoken arbeid en bezoldiging bestaan »sedert 10 augustus 1961 datum waarop verzoeker bekende een eerste maal te hebben geholpen aan de »bouw van het huis; dat aldus de uitsluitings- en »terugvorderingsmaatregel sedert genoemde datum »werden verantwoord; evenals de sanctie van 4 weken »uitsluitend op grond van artikel 99 van het organiek »besluit wegens het op onrechtmatige wijze bekomen »van de afstempeling van de controlekaart»;

Overwegende dat verzoeker de schending inroept van het gezag van gewijsde verbonden aan het arrest dd. 23 oktober 1963 van de Raad van State;

Overwegende dat, zoals uit de considerans van de bestreden beslissing blijkt, deze steunt op het motief dat verzoeker, op grond van ernstige vermoedens moet worden geacht bezoldigde arbeid te hebben verricht; dat de aldus gemotiveerde beslissing impliceert dat, naar de opvatting van de commissie van beroep, de aanspraak op werkloosheidsuitkering teloor gaat door het verrichten van bezoldigde arbeid; dat zodanige opvatting strookt met de oplossing door bedoeld arrest aan de aldaar gesteld rechtsvraag gegeven; dat het middel niet opgaat;

Overwegende dat verzoeker eveneens doet gelden dat de bestreden beslissing meergenoemd artikel 77 van het organiek besluit verkeerd toepast, wijl de commissie van beroep enkel op vermoedens steunt om tot het besluit te komen dat hij bezoldigde arbeid heeft verricht en die vermoedens niet gegrond zijn;

Overwegende dat de overtuiging van de commissie van beroep ook op vermoedens mag steunen; dat de feitelijke gegevens waaruit het vermoeden in het onderhavig geval afgeleid is, vermeld staan in het dossier en dat dit vermoeden niet onverenigbaar is met de overige gegevens van het dossier; dat het de Raad van State niet toekomt zijn eigen beoordeling over de ernst van het vermoeden en over de bewijskracht ervan in de plaats te stellen van die van de commissie van beroep; dat ook dit middel niet kan worden aangenomen.

Besluit :

Artikel 1. — Het beroep is verworpen.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

9e Kamer. — 21 januari 1965.

Voorzitter : M. Maréchal.

Raadsheren : M.M. Liard en Grenez.

O.M. : M. Cerckel.

Advocaten : Mrs. A. Hernould en P. Van Bever.

Verhuring van nijverheid of dienstcontract. — Verhouding van ondergeschiktheid. — Voorwaarden.

De verhouding van ondergeschiktheid, die vereist is opdat een dienstcontract zou bestaan, blijkt niet op voldoende wijze uit de omstandigheid dat de ene partij zich verplicht heeft de mondelinge en schriftelijke instructies van de andere na te leven. Deze verplichting is niet onverenigbaar met het bestaan van een overeenkomst die een huur van nijverheid uitmaakt.

Het arrest noemt nog een hele reeks andere verplichtingen op die eveneens het bestaan van een huur van nijverheid niet uitsluiten.

Van Noyen t/ N.V. Lecture Générale.

Gezien, in eensluidende uitgifte, het vonnis op 24 oktober 1961 door de rechtbank van Koophandel te Brussel gewezen, waartegen op 11 december 1961, binnen de wettelijke termijn, beroep, regelmatig naar vorm, werd aangetekend;

Aangezien op 19 december 1959 tussen partijen een overeenkomst gesloten werd waarbij appellant zich verbond, vanaf 28 december 1959, als « bibliotheekhouder », de uitbating te ondernemen, voor rekening van geïntimeerde, van een boek- en krantenwinkel, ge-

legen te Berchem-Antwerpen, Statiestraat nummer 103; Aangezien de hoofdbetwisting slaat op het punt te weten of het gaat om een huur van nijverheid ofwel om een huur van werk;

Aangezien in de betiteling en de bewoordingen van de overeenkomst partijen uitdrukkelijk verklaard hebben een « ondernemings-kontrakt » — dit is een huur van nijverheid — te sluiten en niet wordt beweerd, laat staan bewezen, dat de toestemming van appellant bij deze overeenkomst ongeldig zou zijn geweest wegens dwaling, bedrog of geweld of om welke reden ook;

Aangezien appellant echter aanvoert dat, achter de uiterlijke schijn der woorden, in werkelijkheid een bediendencontract zou schuilen en dat bewuste verdrinking tot doel had geïntimeerde te ontslaan van de verplichtingen van openbare orde door de wet aan de werkgever opgelegd;

Aangezien de band van ondergeschiktheid tussen hem en geïntimeerde, naar hij beweert, blijken zou uit de clausules zelf van de overeenkomst van 19 december 1959;

Aangezien appellant er zich echter in feite desbetreffend toe beperkt, zonder enige nauwkeurigheid, te verwijzen naar de « herhaaldelijk in het contract gelgde nadruk op de algemene verplichting van appellant de mondelinge en schriftelijke instructies van geïntimeerde na te leven... niet alleen die (welke) reeds verstrekt waren in het contract, doch (ook) alle instructies die zouden volgen » — nopens dewelke hij nochtans aan het Hof geen verdere inlichtingen verschaft — terwijl hij nog onderlijnt dat « iedere ongehoorzaamheid, zelfs slecht gedrag, aan geïntimeerde het recht gaf om een einde te stellen aan het contract »;

Aangezien dergelijke verbintenissen echter in principe niet onverenigbaar zijn met een huur van nijverheid en op zichzelf geen band van ondergeschiktheid bewijzen waaruit zou moeten afgeleid worden dat de betwiste overeenkomst in werkelijkheid op een huur van werk zou dragen, bepaaldelijk een bediendencontract zou zijn;

Aangezien bij een onderneming van beheer (entreprise de gestion) van een bedrijf — ter zake een bibliotheek — niet verboden is overeen te komen;

— dat de ondernemer geen andere artikelen zal mogen kopen noch verkopen dan die welke hem door zijn medecontractant verschaft zullen worden (artikel IX van de betwiste overeenkomst),

— dat de geldsommen opgebracht door de verkopen zijn eigendom niet zullen worden (artikel II),

— dat de te koop geboden waren slechts tegen bepaalde prijzen zullen mogen worden verkocht (artikel II),

— dat de bibliotheekhouder ten allen tijde zijn medewerking zal moeten verlenen tot het opmaken van controleinventarissen (artikel III),

— dat de winkel tussen bepaalde uren toegankelijk zal moeten zijn voor het publiek (artikel VIII),

— dat de ondernemer zijn dienst zal moeten inrichten in overeenstemming met de noodwendigheden of het bevorderen van de verkoop en deze in de beste voorwaarden zal moeten inrichten (artikel IV);

Aangezien evenmin onverenigbaar is met zulke onderneming het verbod in de winkel personen binnen te brengen vreemd aan het beheer van de medecontractant of aan het personeel van de ondernemer zelf (artikel IX) of het opleggen aan de ondernemer van de verantwoordelijkheid voor de daden van zijn eigen personeel (artikel VII); —

Aangezien appellant kortom geen enkel dienend bewijs overlegt van zijn bewering dat hij « volledig on-

dergeschiedt was aan het gezag, de leiding en het toezicht van geïntimeerde»;

Aangezien de rechtbank van Koophandel te Brussel dienvolgens bevoegd was;

Aangezien vaststaat dat appellant ondanks het beëdiging van artikel XIV van het contract, vóór het verstrijken van de vastgestelde tijdspanne van drie jaar, hetzij door zichzelf hetzij door een tussenpersoon — namelijk zijn echtgenote — een gelijkaardige handel heeft gedreven in een gemeente palend aan Berchem-Antwerpen, bepaaldelijk Plantyn en Moretuslei nummer 87 te Antwerpen, derwijze dat hij dient te worden veroordeeld tot het betalen van de forfaitaire vastgestelde schadevergoeding van 20.000 frank;

Aangezien de eerste rechter dienvolgens terecht de rekeningen tussen partijen als volgt heeft vastgesteld; Strafbeding door appellant aan geïntimeerde verschuldigd F 20.000,—

Atrak:

Terugstorting van de waarborg	6.000,—	
Min: Kas-Balans	— 3.609,20	
		2 390,80
Plus: Intresten op de waarborg	115,—	
Verschuldigd voor de maand juli 1960	5 724,—	
		8.229,80 — 8.229,80

Blijft over F 11.770,20

Aangezien thans meer dan drie jaar verlopen zijn sedert het beëindigen van de overeenkomst van 19 december 1959, derwijze dat het appellant nu niet meer verboden is de handel te drijven die hij te Antwerpen uitbaat;

Aangezien dienvolgens, bij ontstentenis van enige eis door equivalentie desbetreffend, het Hof slechts kan vaststellen dat appellant bewuste overtreding op artikel XIV van de overeenkomst in het verleden heeft gepleegd;

Om deze redenen:

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935;

Gehoord in openbare zitting het conform advies van de heer Advokaat-Generaal Cerckel nopens de bevoegdheid;

Alle andere, meer omvattende of strijdige besluiten verwerpend;

Ontvangt het beroep;

Bevestigt het bestreden vonnis waar de eerste rechter impliciet zijn bevoegdheid heeft vastgesteld, de eis ontvankelijk heeft verklaard, appellant veroordeeld heeft om aan geïntimeerde te betalen de som van 11.770,20 frank te vermeerderen met de gerechtelijke intresten en de kosten in eerste aanleg, op de wederzijds uitspraak heeft gedaan en vastgesteld heeft dat appellant een inbreuk heeft gepleegd op het verbod hem opgelegd gedurende drie jaar in een bepaald grondgebied geen concurrerende handel uit te baten;

Doet het vonnis te niet waar het stopzetten van de handel bevolen werd;

Wijzigend desbetreffend:

Stelt vast dat de bij bewuste verbodsclausule vastgestelde tijdspanne van drie jaar thans verstreken is en dat dienvolgens het stopzetten van de handel door appellant uitgebaat te Antwerpen Plantyn en Moretuslei 87 niet meer mag worden bevolen;

Veroordeelt appellant tot de kosten in beroep

HOF VAN BEROEP TE GENT

Kamer van Inbeschuldigingstelling — 3 februari 1965.

Voorzitter: M. P. Carnewal.

Raadsheren: M.M. Gerniers en Desplenter.

Substituut-procureur-generaal: M. Châtel.

Advokaat: Mr. Westerlinck (Dendermonde).

Deelneming in strafzaken. — Medeplichtigheid aan moord. — Toedienen aan het slachtoffer van stoffen met het oogmerk om te doden. — Verdoving van het slachtoffer. — Plegen van de misdaad aldus vergemakkelijkt. — Dood tenslotte teweeggebracht door wurging. — Door daders feitelijk aangewend middel onverschillig t.o.v. de medeplichtige.

Is medeplichtig aan moord door, buiten het geval van art. 66, § 3 - S.W.B., met haar weten de daders te hebben geholpen of bijgestaan in daden die de misdaad hebben voorbereid, vergemakkelijkt of voltooid, de vrouw die, na overleg met de twee wettige zonen van het slachtoffer, en met het door haar toegegeven oogmerk om de dood van dit slachtoffer te verwekken, aan de wettige moeder van beide daders stoffen heeft toegediend, welke, ofschoon deze stoffen de dood niet hebben teweeggebracht of konden teweegbrengen, niettemin de uitvoering van de oudermoord hebben vergemakkelijkt doordat voormelde stoffen — in casu Phenegan-pillen —, in overmatige hoeveelheid aan de moeder van de daders toegediend, haar in zodanige toestand van sufheid hebben gebracht dat het aldus mogelijk was voor beide zonen gemakkelijker op haar een reeks gewelddaden met het oogmerk om te doden te plegen en haar ten slotte te wurgen.

Criminele vergiftiging is geen onderscheiden misdaad, doch een moord met bepaalde feitelijke omstandigheden van uitvoering. Derhalve, van zodra het vaststaat dat de stoffen aan het slachtoffer toegediend werden met het misdadig oogmerk zijn dood teweeg te brengen, is de wijze waarop de dood vervolgens verwekt werd (nl. door wurging) zonder belang, daar het daartoe door de daders in feite aangewend middel niet door de medeplichtige moet beoogd worden; immers het volstaat dat de voorbereidende daad gepleegd weze met hetzelfde oogmerk om te doden en daartoe bijgedragen hebben.

R..., Th...

Vordering van de Procureur-generaal

De Procureur-generaal bij het Hof van beroep te Gent;

Gezien de stukken van de strafrechtspleging ten laste van: R..., Th...

Verdacht van:

te L... op en omstreeks 14 januari 1964:

als medeplichtige aan de misdaad, door buiten het geval van artikel 66, par. 3, met haar weten de daders te hebben geholpen of te hebben bijgestaan, in daden die de misdaad hebben voorbereid, vergemakkelijkt of voltooid, zich schuldig te hebben gemaakt aan moord, zijnde het doden gepleegd opzettelijk met het oogmerk om te doden en met voorbedachten rade, op de persoon van V...;

Gezien de beschikking van 23 december 1964 van de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde waarbij op schriftelijke vordering van 18 december 1964 van de heer Procureur des Konings

bij deze rechtbank, bij toepassing van de bepalingen van de wet van 1 juli 1964 tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen en de gewoontemisdadigers, en het K.B. van 28 augustus 1964, de internering van de voornoemde verdachte werd gelast, wegens de hoger in deze akte omschreven misdaad;

Gezien het beroep op 23 december 1964 door de verdachte op regelmatige wijze en tijdig tegen dit bevelschrift ingesteld;

Overwegende dat de schuld van de verdachte aan de misdaad in deze akte omschreven blijkt uit het ingestelde gerechtelijk strafonderzoek;

Dat de verdachte op het ogenblik der feiten in een ernstige staat van geestesstoornis en van zwakzinnigheid verkeerde die haar ongeschikt maakte tot het controleren van haar daden, en zij thans nog in dezelfde toestand verkeert;

Dat zij gevaar oplevert voor de maatschappij;

Overwegende dienvolgens dat er gronden zijn om haar internering te bevelen wegens de haar telaste gelegde en hoger omschreven misdaad;

Gelet op de bepalingen van de artikelen 1, 7, 9, 11, 28, 31 van de wet van 1 juli 1964 tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen en de gewoontemisdadigers, de artikelen 203, 203 bis, 223 van het wetboek van strafrechtspleging, de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, de artikelen 66, 67, 392, 393, 394 van het wetboek van strafrecht; artikel 97 van de Grondwet;

Vordert, dat het aan de Kamer van Inbeschuldigingstelling van het Hof behage, na te hebben vastgesteld dat de verdachte bijgestaan werd door een advocaat en het dossier tien dagen vooraf ter beschikking van de verdachte en van haar raadsman werd gesteld, het hoger beroep door de verdachte ingesteld ontvankelijk doch ongegrond te verklaren, de bestreden beschikking tot onmiddellijke internering van de verdachte te bevestigen en ze te veroordelen in de kosten.

*Gedaan in het parket-generaal
te Gent, op 13 januari 1965.
Vr. de Procureur-generaal,
(w.g.) VERHEGGE.*

Gelet op de beschikking van de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde, dd. 23 december 1964, waarbij onder meer de onmiddellijke internering werd gelast van de verdachte;

Gelet op het hoger beroep door verdachte ingesteld tegen voormelde beschikking op 23 december 1964;

Gelet op de schriftelijke vordering van de heer Procureur-generaal dd. 13 januari 1965;

Gehoord de heer Verhegge, Substituut-procureur-generaal in zijn vordering;

Gehoord de verdachte in haar middelen van verdediging bijgestaan door Meester Westerlinck, advocaat te Dendermonde;

— dit alles in het Nederlands;

Overwegende dat het beroep tijdig en regelmatig ingesteld werd;

Overwegende dat bij dezelfde beschikking van 23 dec. 1964 van de raadkamer der rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde op definitieve wijze vastgesteld werd dat B..., Georges en R... te L... op en omstreeks 14 jan. 1964 de misdaad van oudermoord gepleegd hebben op V..., Th..., hun wettige moeder, in de woning van deze laatste, waar verdachte ook verbleef;

Overwegende dat uit de gegevens van de strafbundel

is gebleken dat de dood van dit slachtoffer verwekt werd door wurging; dat deze wurging de eindfase uitmaakte van een reeks geweldplegingen uitgevoerd met het inzicht van het slachtoffer te doden; namelijk de toediening van een reeks slagen op de keel toegepast;

Overwegende dat deze geweldplegingen slechts mogelijk waren wegens de toestand van sufheid waarin het slachtoffer op dat ogenblik gebracht was ingevolge de toediening van een overmatige hoeveelheid Phenerganpillen;

Overwegende dat deze Phenerganpillen door de verdachte R... toegediend werden na gemeen overleg met de daders B... voornoemd en met het inzicht de dood van het slachtoffer te verwekken;

Overwegende dat indien deze toegediende substanties op zich zelf de dood niet verwekt hebben of konden verwekken, zij toch de uitvoering van de voormelde misdaad vergemakkelijkten zoals hierboven aangeduid;

Overwegende dat het materieel element van de medeplichtigheid aldus vaststaat;

Overwegende dat het moreel element insgelijks vaststaat, daar verdachte bekend heeft dat zij deze pillen toegediend heeft met het misdadig inzicht van bij het slachtoffer de dood te verwekken;

Overwegende dat de wijze waarop de dood dan verwekt werd nl. door een wurging, zonder belang is ter zake, dat het daartoe door de dader in feite aangewend middel niet moet beoogd zijn door de medeplichtige; dat het volstaat dat de voorbereidende daad gepleegd weze met hetzelfde inzicht van de dood te verwekken en daartoe bijgedragen hebben;

Overwegende immers dat de vergiftigingsmoord geen onderscheiden misdaad uitmaakt maar een moord is met bepaalde feitelijke omstandigheden van uitvoering (Constant, Droit pénal, 11-2-1041; Cass. 19-11-1923, Pas. 1924, p. 36; Cass. 21-2-1944, Pas. 1944, nr. 218).

Overwegende dat uit dezelfde gegevens genoegzaam is gebleken dat de verdachte in een staat van ernstige geestesstoornis en zwakzinnigheid verkeerde die haar ongeschikt maakte tot het controleren van haar daden, op het ogenblik der feiten, en dat zij thans nog in dezelfde toestand verkeert; — dat zij aldus een gevaar oplevert voor de maatschappij;

Overwegende dat de verdachte bijgestaan werd door Meester Westerlinck, advocaat, ingeschreven aan de Balie te Dendermonde, dat het dossier minstens tien dagen vóór de behandeling der zaak ter zitting, ter beschikking van de verdachte en van haar raadsman werd gehouden;

Om deze redenen :

Het Hof, Kamer van Inbeschuldigingstelling :

Gelet op de wetsbepalingen aangehaald in de bestreden beschikking alsmede in vorenstaande vordering van de Procureur-generaal alsook op de artikelen 13 en 24 van de wet van 15 juni 1935;

Ontvangt het beroep; verklaart het ongegrond;

Bevestigt de bestreden beschikking;

Vewijst de verdachte in de kosten van beroep begroot op nul frank;

Verstaat dat de kosten van eerste aanleg, waartoe de verdachte samen met de twee medegeïnterneerden — niet in beroep — werd verwezen, de som van 26.287 frank bedragen.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ANTWERPEN

Kortgeding. — 9 mei 1964.

Voorzitter : M. R. Goris.

Referendaris : M. G. Beckers.

Advocaten : Mrs. P. Speyer en J. Favart.

Onrechtmatige mededinging. (K.B. van 23 december 1934) — Gebruik van een merk. — Bevoegdheid van de voorzitter. — De vordering tot ophouding vervalt niet wanneer afgezien wordt van de onrechtmatige handeling. — Het bevel tot ophouding moet beperkt blijven tot het vastgestelde feit.

De voorzitter van de rechtbank van koophandel is bij toepassing van het K.B. van 23 december 1934, bevoegd om een verbod op te leggen aan een partij een benaming, welke een merk is van de wederpartij, direct of indirect te gebruiken, o.m. op haar produkten en/of op de door haar verkochte produkten of om haar produkten of de door haar verkochte produkten te vereenzelvigen, in haar aankondigingen, reclames, vlugschriften, rondzendbrieven, aanplakbiljetten, monsters, modellen, inpakpapier, schrijfpapier, catalogi, prospectussen, omslagen, verpakkingen, ballen, dozen, etiketten, vervoermiddelen en/of op hetzij welke van haar uitgaande bescheiden, zaken of voorwerpen. De omstandigheid, dat de verweerder verklaart af te zien van het gebruik van een benaming, zijnde in casu het merk van aanlegger, neemt niet weg dat het feit van het onrechtmatig gebruik van aanleggers' merk, gepleegd werd, en het ontnemt aanlegger het recht niet de vordering op grond van het K.B. van 23 december 1934 door te drijven.

In de procedure op grond van het K.B. van 23 december 1934 kan geen gevolg gegeven worden aan de vordering verbod op te leggen aan de gedaagde enige benamingen te gebruiken, die direct of indirect verwarringstichtend zouden zijn. Zulke vordering belangt inderdaad de toekomst aan en een bevel tot ophouding moet beperkt blijven tot het vastgestelde feit.

P.V.B.A. Boets t./N.V. Aveltex.

Aangezien de eis ontvankelijk en gegrond is;

Aangezien inderdaad verweerder de anterioriteit bekend en toegeeft van het merk LUCKY toebehorende aan aanlegster voor hare artikelen van linnengoed waaronder de luxe-hemden Lucky;

Aangezien verweerder verklaart te verzaken aan het gebruik van de benaming Lucky;

Aangezien nochtans deze verzaking van verweerder aan het gebruik van het merk Lucky niet wegneemt dat het feit van het onrechtmatig gebruik van aanlegsters merk gepleegd werd en deze verzaking van verweerder geen einde kan maken aan het recht van aanlegster huidige vordering door te drijven of nadien nog andere vorderingen in te leiden betreffende de eventuele schade door haar geleden tengevolge van de onrechtvaardige daad van verweerder ten opzichte van de eerlijke gebruiken in zake van handel en nijverheid;

Aangezien ten andere de verklaring van verweerder als zou zij deze benaming Lucky te goeder trouw gebruikt hebben en hare verzaking aan het gebruik van deze benaming Lucky als een bewijs dient aangezien te worden van hare goede wil en inschikkelijkheid, niet aanvaardbaar is;

Aangezien inderdaad 1°) het bewijs geleverd wordt door aanlegster en dit niet betwist wordt door verwe-

ster dat sinds meer dan 35 jaar het merk Lucky toebehorende aan aanlegster beschermd is nationaal sinds 1931 en internationaal sinds 1949;

2°) dat verweerderster als handelaarster en nijveraarderster in kledingsartikelen zulks moest weten of nagaan vooraleer zelf de benaming Lucky te gebruiken voor één of ander van hare producten en meer bepaaldelijk van hare linnen producten waaronder hemden;

3°) dat de minste achtzaamheid en voorzichtigheid haar het bestaan van dit merk Lucky zou bekend gemaakt hebben, hetgeen zij verzuimd heeft te doen;

4°) dat ten andere zij zelf een merk heeft nergelegd en het des te meer voor haar geboden was na te gaan of andere handelaars of nijveraars niet hetzelfde gedaan hadden voor hun producten of artikelen;

5°) dat het feit dat verweerderster thans moet toegeven dat aanlegster over de anterioriteit, primauteit en exclusiviteit beschikte over de benaming Lucky voor hare linnengoed artikelen voldoende bewijst dat verweerderster wist dat zij hiervan geen gebruik mocht maken;

6°) dat aansluitend met het 5° hierboven, de bewering van verweerderster dat deze benaming Lucky door haar gebruikt wordt als aanduiding voor seizoenartikelen al te vernuftig is, of te wijten is aan een louter toeval, en ontzenuwd wordt door het feit dat verweerderster deze benaming gebruikt heeft in hare catalogi van 1963 en 1964; dat zulke beweringen niet uitsluiten dat deze benaming verspreid werd alom door middel van catalogi met het gevolg en het doel verwarring te stichten en een alom bekende benaming te gebruiken voor haar eigen voordeel, zonder recht noch titel;

Aangezien bijgevolg de door aanlegster gevorderde maatregelen dienen ingewilligd te worden want rechtmatig en gepast met uitzondering van hetgeen hierna zal gezegd worden;

Aangezien nochtans dienaangaande geen gevolg kan gegeven worden aan de eis van aanlegster verbod op te leggen aan verweerderster enige benamingen te gebruiken die rechtstreeks of onrechtstreeks verwarringstichtend zouden zijn;

Aangezien inderdaad zulke vordering de toekomst aanbelangt en een bevel van stopzetting moet beperkt blijven tot het vastgestelde feit : dat trouwens het thans niet uitgemaakt is noch kan vermoed worden dat verweerderster in de toekomst enige andere verwarringstichtende benaming zou gebruiken en indien zulks wel moest blijken en zich voordoen, deze handelwijze een hervalling zou uitmaken die boetstraffelijk vervolgd en beteugeld wordt door de Wet;

Aangezien het nochtans desaangaande mag aangestipt worden dat verweerderster op huidig ogenblik zelf toegeeft dat benamingen zoals Luckybaby, Luckyboy, Luckystrike en Luxy wel als verwarringstichtend kunnen bestempeld worden;

.....

NOOT. Sedert het cassatiearrest van 16 maart 1939 (Pas. 1939, I, 150; de conclusies van advocaat-generaal Cornil zijn te vinden in B.J. 1939, 208; het arrest wordt uitvoerig geciteerd in de conclusies van advocaat-generaal Colard bij Brussel, 13 maart 1964, J.T. 1964, 345) wordt nagenoeg eensgezind aangenomen dat de bescherming van het K.B. van 23 december 1934 niet kan ingeroepen worden tegen handelingen die onder speciale wetten vallen. Met speciale wetten worden bedoeld de wetten op de merken, de octrooien, de tekeningen en modellen, en de auteursrechten. Men zie voor de merken : Brussel, 25 juni 1958, R.W. 1958-59, 683; Brussel, 14 mei 1958, Pas. 1959, II, 54; Brussel, 6 april 1963, R.W. 1962-63, 2056; Kooph. Brussel (Pres.), 3 juli 1959,

J.T., 1959, 28 met noot (verpakking als merk); *contra*: Kooph. Antwerpen (Pres.) 26 november 1956, Rechtskundig Tijdschrift, 1957, 239 en 1960, 440 (gebruik van groene kleur voor petroleum als merk); *voor tekeningen en modellen*: Gent, 25 mei 1964, R.W. 1964-65, 584 met advies van de advocaat-generaal; Burg. Gent, R.W. 3 januari 1963, R.W. 1962-63, 1286; Kooph. Antwerpen, 17 januari 1948, R.W. 1948-49, 908; Kooph. Antwerpen (Pres.) 8 juni 1961, J.P.A. 1962, 260.

Het arrest van 1939 zegt echter *que certes, des faits de concurrence déloyale, qui accompagnent une contrefaçon de marque de fabrique, ne cesseraient pour cela de pouvoir être atteints par application de l'article 1382*. Dit is het geval als het merk van een ander gebruikt wordt om publiciteit voor eigen goederen te maken of om eigen goederen aan te duiden. Zie Cass. 16 oktober 1941, Pas. 1941, I, 375, Ing.-Cons. 1941, 46; Gent, 4 juli 1955, R.G.A.R. 1958, 6058 met noot J.B.: gebruik van het merk *Keukenknecht* om een keukentrapje aan te duiden in publiciteit, catalogen, facturen, correspondentie; Brussel, 25 juni 1958, R.W. 1958-59, 683: verwijzing naar het merk in catalogen, in casu niet als onrechtmatig aangezien in het raam van het K.B. van 1934; Kooph. Brussel, 17 juni 1948, R.W. 1948-49, 188; in rekeningen de vermelding « type S.B.R. » gebruiken.

C.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE SINT-NIKLAAS

1e Kamer. — 2 juni 1964.

Voorzitter: M. Poppe.
Rechters: M.M. Maes en Rubbens.
Referendaris: M. Cloquet.
Advocaat: Mr. Wiemeersch.

1. Bevoegdheid en aanleg. — Rechtbank van Koophandel. — Eis tot betaling van honoraria van advocaat. — Gedaagde blijkt geen handelaar te zijn.
2. Gerechtskosten. — Vonnis van onbevoegdheid. — Fout van gedaagde. — Kosten ten laste van gedaagde.

1. Als een persoon, in een vorig geding gedagvaard voor een rechtbank van koophandel, de exceptie van onbevoegdheid *ratione materiae* niet heeft opgeworpen, zelfs de hoedanigheid van handelaar heeft aangenomen of laten aannemen, en nu niet eens beweert dat die toeëigening van hoedanigheid buiten zijn wil en buiten zijn weten zou zijn geschied, volstaat dat alles niet om hem de hoedanigheid van handelaar toe te kennen. Nu ook niet blijkt dat het geding een daad van koophandel in zijnen hoofde betrof, is de rechtbank van koophandel onbevoegd om kennis te nemen van de eis van zijn advocaten tot betaling van hun kosten en honoraria met betrekking tot het vorig geding.
2. Ofschoon de rechtbank zich moet onbevoegd verklaren *ratione materiae*, veroordeelt zij de gedaagde in de kosten, daar hij de eisers in dwaling gebracht heeft betreffende zijn hoedanigheid van handelaar. Wanneer immers een partij zelf de schuld ervan draagt dat zij (verkeerd) werd gedagvaard, dient zij de kosten als gevolg van haar fout te dragen.

Rossimeissl & Weidmann t./ Schelfaut.

Overwegende dat verweerder vóór het « Landgericht Wiesbaden », Kammer für Handelssachen, gedagvaard en veroordeeld werd tot betaling aan de heer Richard

A. Ott te Wiesbaden, van 18.691,91 DM. met de intresten à 10,75 %;

Overwegende dat verweerder zich wendde tot zijn advocaat te Antwerpen met het oog in verzet te komen tegen het verstekvonnis en met het oog op zijn verdediging op het verzet vóór het Duitse gerecht;

dat de Belgische advocaat van verweerder zich op zijn beurt wendde tot eisers, advocaten te Wiesbaden, om de verdediging van verweerder te verzekeren.

Overwegende dat eisers bij onderhavige vordering tegen verweerder de betaling vorderen van hun staat van kosten en ereloon;

Overwegende dat verweerder de bevoegdheid van de Rechtbank betwist omdat hij geen handelaar is;

Overwegende dat niets inderdaad bewijst dat verweerder persoonlijk handelaar zou zijn;

dat er alleen aan te stippen is dat verweerder niet betwist te hebben geweten dat het geding zich afspeelde voor een « Kammer für Handelssachen » en dat hij niettemin niet bewijst aan zijn raadman te hebben gevraagd de exceptie van onbevoegdheid « *ratione materiae* » op te werpen ten overstaan van voormelde Kamer;

dat dit des te eigenaardiger voorkomt daar hij wel de exceptie van onbevoegdheid « *ratione loci* » vóór de Duitse rechtbank heeft opgeworpen;

Overwegende dat verweerder ver van vóór het « Landgericht » te Wiesbaden te beweren dat hij geen handelaar was, integendeel zelf de hoedanigheid van handelaar heeft aangenomen of laten aannemen in de akten van de procedure;

Overwegende dat verweerder niet bewijst en zelfs niet beweert dat die toeëigening van hoedanigheid buiten zijn wil en nog minder dat dit buiten zijn weten zou geschied zijn;

Overwegende dat dit weliswaar niet volstaat om aan verweerder de hoedanigheid van handelaar te geven;

Overwegende dat het ook niet blijkt dat het geding waarmede het gevorderd ereloon verband houdt, een daad van koophandel betrof in hoofde van verweerder;

dat het inderdaad ging om de beweerde bestelling door verweerder van een « Errichtung einer Flutlichtanlage auf einem Sportplatz in Zele »;

Overwegende dat de aankoop van een dergelijke verlichtingsinrichting niet « in se » een daad van koophandel is;

Overwegende dat het uit bovensstaande overwegingen volgt dat de Rechtbank van Koophandel onbevoegd is om van het geschil kennis te nemen;

Overwegende dat verweerder niettemin in de kosten van het geding dient verwezen te worden;

dat hij zelf inderdaad eiseres in dwaling heeft gebracht door de hoedanigheid van handelaar aan te geven of/en door geen duidelijke onderrichtingen te geven aan de raadsman die hij geraadpleegd had om zijn werkelijke hoedanigheid te doen erkennen;

Overwegende dat die fout van verweerder rechtvaardigt dat hij in de kosten zou verwezen worden;

dat de aanvraag van eisers strekkende tot de veroordeling van verweerder in de kosten, inderdaad niet mag geacht worden alleen te steunen op artikel 131 van het W.B.R. doch eveneens op de foutieve gedragingen van verweerder welke aanleiding geven tot schadevergoeding;

dat de regel luidens dewelke de verliezende partij in de kosten dient verwezen te worden, slechts een toepassing is van artikel 1382 B.W.;

dat de regel van het artikel 131 van het W.B.R. alleen toepasselijk is op het geval waar het verlies van het geding samenvalt met het feit dat de partij ten on-

rechte het geding heeft gevoerd of het heeft laten instellen tegen haar;

Overwegende dat wanneer een partij zelf de schuld draagt dat zij (verkeerd) gedagvaard werd, zij zelve de kosten als gevolg van haar fout dient te dragen, zoals ten gevolge van een roekeloos verweer;

Om deze redenen,

de Rechtbank, gelet op artikelen 2 en 30 tot 42 der wet van 15 juni 1935 die nageleefd werden,

Verklaart zich onbevoegd en wijst derhalve de vordering af als niet ontvankelijk uit dien hoofde;

Verwijst verweerder in de kosten van het geding gezien de niet ontvankelijkheid uit haar eigen feit voortkomend.

NOOT. — 1. De motivering van het vonnis impliceert dat, als de gedaagde wel handelaar is, de rechtbank van koophandel bevoegd is om kennis te nemen van de eis van de advocaat tot betaling van zijn kosten en honorarium. Uitgaande van een arrest van het Hof van Cassatie (10 oktober 1895, Pas. I, 286) betreffende het loon van een zaakwaarnemer, beslist de rechtspraak dat de verplichting het honorarium van een advocaat, een avoué, een deurwaarder, enz. te betalen van burgerlijke aard is. *Fredericq* (Droit commercial, I, nr. 55) kant zich tegen die zienswijze. Zie buiten de door *Fredericq* geciteerde rechtspraak en rechtsleer, nog R.P.D.B. v° Avocat, nr. 147, en *Dinant*, 7 januari 1948, Pas. III, 16, die de traditionele opvatting van de burgerlijke aard der schuld volgen.

Het komt vrij veel voor dat de rechtbanken van koophandel zich in zake faillissementen hebben uit te spreken over het voorrecht, dat verbonden is aan de schuld-vordering van de advocaat tegen de gefailleerde voor zijn kosten en honorarium (*Kooph. Kortrijk*, 7 januari 1956, R.W. 1956-57, 1768; *Kooph. Namen*, 6 februari 1958, J.T. 798; *Kooph. Gent*, 1 oktober 1959, R.W. 1959-60, 1766; *Kooph. Antwerpen*, 2 december 1959, R.W. 1959-60, 1133; zie nog *Kooph. Kortrijk*, 25 mei 1957, R.W. 1957-58, 1410 over het beweerde voorrecht van een avoué voor gerechtskosten).

Maar als de schuldvordering burgerlijk is, dan geldt dat ook voor het voorrecht, zodat de betwisting betreffende het voorrecht dat verbonden is aan een burgerlijke schuldvordering niet onder de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel valt (*Kooph. Gent*, 3 september 1959, R.W. 1959-60, 257 met noot *Van Hauwermeiren*; *Fredericq*, VII, nrs. 57 en 367; verg. *Gent*, 19 oktober 1960, R.W. 1960-61, 1381 en *Kooph. Sint-Niklaas*, 17 januari 1961, R.W. ib. 1394). Daar de rechtbank van koophandel eventueel van ambtswege de exceptie van onbevoegdheid *ratione materiae* moet opwerpen, volgt dat de rechtbanken die over het voorrecht van de advocaat gestatueerd hebben, zich impliciet bevoegd erkennen om van de vordering van een advocaat tegen een handelaar kennis te nemen. Het is natuurlijk ook mogelijk dat die rechtbanken van oordeel waren dat ongeacht de aard der schuldvordering, de betwisting betreffende het voorrecht onder hun bevoegdheid viel.

2. Over de vraag of en in hoeverre de winnende partij in de kosten kan worden veroordeeld, raadplege men: *Cass.* 5 september 1963, R.W. 1963-64, 1507; zie ook de noot bij dat arrest in Pas. 1963, I, 9; *Kooph. St-Niklaas*, 2 december 1958, R.W. 1959-60, 994 met noot *Jan Ronse*; *Vrederegerecht Ekeren*, 28 december 1950, R.W. 1950-51, 1763 met noot *Henri Boonen*; *Burg. Leuven*, 24 januari 1950, J.T. 362, met noot *R. Van der Made*. C.C.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE TONGEREN (Zetelend in graad van beroep)

13 januari 1965

Voorzitter : M. M. Frère.

Rechters : M.M. L. Meers en J. Toppet

O.M. : M. L. Noelmans, eerste subst. proc. des Konings.

Advokaat : Mr. M. Vanstreels.

Verkeer. — Dronkenschap aan het stuur. — Bloedproef. — Afwezigheid van ongeval. — Geen verplichting van politie belanghebbende te verwittigen van zijn recht tot weigering.

In geval van toestemming door betrokkene weggebruiker op de vraag tot bloedafneming ten einde vaststelling van alcoholische intoxicatie bij het besturen van een motorvoertuig, zonder dat een verkeersongeval plaatsgreep, bestaat er in hoofde van de politie geen verplichting aan betrokkene ter kennis te brengen dat hij gerechtigd is bloedstaalname te weigeren. Evenmin is de politie verplicht haar vraag te omringen van een bepaalde uitleg omtrent de toe te passen wetgeving.

O.M. t./ Coenen Martin.

Gedaagd om te horen beslissen over het beroep ingeslagen door het Openbaar Ministerie tegen het vonnis widersprekelijk uitgesproken door de Rechtbank van politie van het kanton Maaseik de 10 november 1964 ;

— dat beklaagde veroordeelde voor feit A tot een boete van 200 fr. x 20 of 2 maanden vervangende gevangenisstraf ;

— dat beklaagde veroordeelde voor feit C tot een boete 100 fr. x 20 of 2 dagen vervangende gevangenisstraf ; deze boete vermenigvuldigend maal twee wegens misdrijf bij nacht gepleegd ;

— dat hem vrijsprak voor de betichting B ,

— dat beklaagde veroordeelde tot de kosten berekend op 36 fr., de kosten van bloedafname en analyse ten laste van de staat blijvend ;

— dat beklaagde ontzette gedurende een termijn van drie maanden van het recht een voertuig, een luchtschip of een rijdier te besturen, fiets uitgezonderd.

Uit hoofde van te Maaseik de 31 juli 1964 :

a) op een openbare plaats in staat van dronkenschap een voertuig bestuurd ;

b) op de openbare weg een voertuig bestuurd te hebben na alcoholische dranken in zodanige hoeveelheid te hebben gebruikt dat het alkoolgehalte in zijn bloed op het ogenblik dat hij bestuurde tenminste 1,5 gram per duizend bedroeg ;

c) op de openbare weg bestuurder zijnde van een autovoertuig verzuimd te hebben onmiddellijk gevolg te geven aan de bevelen van de bevoegde personen, art. 7-2 wegcode.

Gehoord in openbare zitting de heer Rechter Toppet in zijn verslag.

Gelet op het beroep ingeslagen door het Openbaar Ministerie tegen het vonnis op tegenspraak uitgesproken door de Politierechtbank van het kanton Maaseik de 10.11.1964 ;

Overwegende dat dit beroep tijdig en in de vereiste vorm werd aangetekend en derhalve ontvankelijk is ;

Overwegende dat de eerste rechter, om de oordeelkundige redenen van het bestreden vonnis, welke de

rechtbank tot de hare maakt en hier voor herhaald worden gehouden, juist en billijk heeft geoordeeld voor wat betreft de plichtigheidsverklaring aan de betichtingen A en C en de ontzetting gedurende drie maanden;

Overwegende dat de eerste rechter nochtans ten onrechte beklagde vrijsprak voor het feit B en de kosten der bloedafname en analyse ten laste van de Staat legde;

Overwegende dat, zo terzake een bloedstaal werd genomen alhoewel er geen ongeval was gebeurd, nochtans niet mag uit het oog verloren worden dat beklagde daartoe toestemming had gegeven, wat niet wordt betwist;

Overwegende dat iedereen verondersteld moet worden de draagwijdte en tevens de grenzen van zijn wettelijke verplichtingen te kennen en dat in casu geen enkele wettekst de verbalisanten de verplichting oplegde hun verzoek om toestemming tot het nemen van een bloedstaal te omringen met een bepaalde uitleg omtrent de toe te passen wetgeving, dat de rijkswachters derhalve niet verplicht waren beklagde er op te wijzen dat hij de bloedproef mocht weigeren of hem ambtshalve een zekere keuze voor te stellen.

Overwegende dat het «1,5 delikt» zelfstandig betuigd wordt door de bepaling van het 1ste lid van artikel 2-3 der wet van 1.8.1899, gewijzigd door art. 3 der wet van 15 april 1958, bepaling die van toepassing is zodra is uitgemaakt dat iemand met 1,5gr. alkool, in het bloed aan het sturen is geweest, ongeacht de wijze waarop de bloedproef werd genomen, hetzij met instemming van de verdachte (bij afwezigheid van verkeersongeval) hetzij op bevel van de overheid bij een verkeersongeval (Fr. Top. de Alkoholmisdriften aan het stuur en de weigering van bloedproef in R.W. 61-62 kol. 683);

Overwegende dat dienvolgens terzake uit het gebruik maken van een gegeven, alhoewel niet wettelijk opgelegde, toestemming tot het nemen van een bloedproef, geenszins mag worden afgeleid dat de rechten der verdediging werden geschonden;

Overwegende dat van zulke schending in casu des te minder sprake kan zijn waar in feite de dronkenschap aan het stuur genoegzaam bewezen is door de vaststelling van de rijkswacht nopens de uitwendige kentekens en door de bekentenis van de beklagde zelf en waar bij toepassing van art. 65 Strafwetboek wegens eendaadse samenloop de inbreuken op artikel 2,3 lid 1 en art. 2,4 der wet van 1.8.1899 alleen de zwaarste straf, nl. deze voor dronkenschap aan het stuur, moet uitgesproken worden;

Overwegende dat in deze omstandigheden de kosten der bloedafname en analyse moeten gedragen worden door beklagde;

Overwegende dat het eveneens gepast voorkomt de straf in overeenstemming te brengen met de zwaarste der feiten onder meer de zware staat van dronkenschap en de gevaarlijke rijwijze van beklagde.

.....
Om deze beweegredenen:

De Rechtbank, zetelend in graad van beroep, uitspraak doende op tegenspraak.

Verklaart het beroep ontvankelijk en gegrond.

Bevestigt het bestreden vonnis enkel voor wat betreft de plichtigheidsverklaring aan de feiten A en C en de ontzetting gedurende drie maanden.

Hervormende voor het overige:

Verklaart beklagde tevens plichtig aan het feit B.

Veroordeelt hem voor de feiten A en B samen tot vijftien dagen gevangenisstraf en een boete van tweehonderd frank gebracht op vierduizend frank of veertig dagen vervangende gevangenisstraf.

Veroordeelt hem voor feit C tot een boete van twintig frank gebracht op vierhonderd frank en drie dagen vervangende gevangenisstraf.

Verwijst hem tevens tot de kosten der publieke vordering zo in eerste aanleg als in beroep, en met inbegrip der kosten der bloedafname en analyse, deze kosten berekend in somma op duizend tweehonderd een en twintig frank.

NOOT: Het vonnis a quo van de Politierechtbank te Maaseik verscheen in het Rechtskundig Weekblad van 27 december 1964, jaargang 1964-65, kol. 889-890.

Tegen huidige vonnis van de Correctionele Rechtbank Tongeren werd geen voorziening ingesteld.

VREDEGERECHT TE WAARSCHOOT

27 november 1964.

Rechter: M. J. Roels van Kerckvoorde.

Advokaten: Mrs. E. Vande Castele loco Verhaest en van Ginderachter M.

Verplichtingen van de echtgenoot inzake verzekering van een motorvoertuig, door echtgenote met eigen inkomen aangekocht. Voorbehouden goed van de echtgenote.

Man en vrouw bezitten elk een motorvoertuig, die bij twee verschillende verzekeringsmaatschappijen verzekerd zijn. Het voertuig van de vrouw kan niet als vervangingsvoertuig beschouwd worden bij verkoop door de man van zijn voertuig, wanneer de echtgenote een afzonderlijk beroep uitoefent en haar inkomsten de aankoop van een voertuig wettigen.

N.V. Volksverzekering t./ Van Haecke.

In zake:

Overwegende dat de vordering ertoe strekt de ontbinding te horen uitspreken van de tussen partijen gesloten verzekeringsovereenkomst en gedaagde zich te horen veroordelen tot betaling aan aanlegster van een schadevergoeding van 7.000 fr., meer de gerechtelijke intresten en de kosten van het geding; dit alles bij vonnis uitvoerbaar bij voorraad, spijs elke voorziening en zonder borgstelling;

Overwegende dat er onderscheid dient gemaakt tussen de verscheidene data van aankoop en verkoop van de voertuigen, alsook tussen de beroepen en het bezit der echtelingen Van Haecke;

Dat de bromfiets van Albert Van Haecke, verweerder ter zake, werd aangekocht en verzekerd op 9 juni 1960;

Dat de vespa door de vrouw — of zelfs door de man voor de vrouw quod non — aangekocht werd op 20 mei 1962;

Dat man en vrouw Van Haecke dus elk over een voertuig hebben beschikt tot op 29 juni 1962;

Dat vrouw Van Haecke — onderwijzeres met standplaats Zomergem, ten einde wel aan te tonen dat het haar persoonlijk voertuig was, dit liet factureren en verzekeren op haar naam, dit in overweging van artikel 224 van het Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat naderhand nl. Van Haecke welke werkzaam is in Waarschoot, alwaar hij woont, Patronagiestraat, 69, zijn bromfiets verkocht;

Overwegende dat het inkomen der vrouw ver boven dit van haar echtgenoot ligt en zij zich op eigen naam een tweedehandsauto aanschafte om zich naar haar schoollokaal te begeven;

Dat alles aanwijst dat de echtelingen Van Haecke in niets van kwader trouw zijn of gehandeld hebben;

Dat weliswaar moest Van Haecke zich eveneens een ander voertuig aanschaffen, hij zal gehouden zijn dit te laten verzekeren bij eiseres, «De Volksverzekering» en dit tot 10 mei 1973;

Om deze redenen,

Wij Vrederechter, rechtdoende op tegenspraak en in eerste aanleg;

Verklaren de eis ontvankelijk doch niet gegrond en wijzen hem af.

Veroordelen eiseres in haar uiteengezette onkosten.

NOOT. — De echtgenoot had een bromfiets en liet hem verzekeren bij de N.V. Volksverzekering voor tien jaar van 9-6-60 af, welke hij verkocht op 29 juni 1962 en niet verving; de polis werd geschorst.

De vrouw had zich op 20 mei 1962 een scooter aangekocht welke verzekerd werd bij een andere maatschappij.

De eiseres beweerde dat het voertuig van de echtgenote de bromfiets van de man verving en dat dus zijn kontrakt diende nageleefd te worden; zij dagvaardde in ontbinding van het kontrakt en betaling van een schadevergoeding. De eis werd afgewezen. De eiseres heeft het vonnis aanvaard.

In dergelijke zin werd er reeds gevonnist door de Rechtbank van Koophandel te Leuven op 2-10-1962.

VREDEGERECHT TE BREE

17 oktober 1963.

Rechter: M. Sevens.

Advokaten: Mrs. Henry en Boyen.

Begraafplaatsen. — Ontgraving. — Uitsluitelijke bevoegdheid van de burgemeester. — Grafconcessie. — Voorwaarden voor verplaatsing.

De rechtbank mag zich niet stellen in de plaats van de administratieve overheid; zij mag haar geen bevelen geven of aanbevelingen doen. Ontgraving van een lijk kan geschieden op verordening van de burgemeester alleen. Bij verplaatsing van een grafconcessie echter dienen de rechten van de concessiehouders geëerbiedigd in die zin dat de nieuwe concessie eenzelfde oppervlakte en zelfde waarde uit het oogpunt «ligging» heeft.

Hertogs en cons. t/ gemeente Beek.

Gezien de inleidende dagvaarding van het ambt van deurwaarder Jozef Peeters van Maaseik de dato 13 augustus 1963, welke ertoe strekt de gemeente Beek te horen veroordelen tot het terugplaatsen van het lijk van wijlen Thoelen Jan, Nicolaas, op zijn oorspronkelijke begraafplaats op het gemeentelijk kerkhof te Beek;

Gezien tevens de inleidende dagvaarding van deurwaarder Carlo Van Elst van Mechelen a/Maas dd. 26 september 1963 welke ertoe strekt de gemeente Beek te horen veroordelen aan aanleggers een schadevergoeding te betalen van 5.000 fr. wegens het verplaatsen van het lijk van wijlen Thoelen Jan Nicolaas;

Overwegende dat aanlegster, steunend op de verknochtheid van beide vorderingen, samenvoeging vordert van de vorderingen respectievelijk ingesteld op 13-8-1963 en 26-9-1963; dat verweerder zich hiertegen niet verzet; Overwegende dat beide vorderingen verknocht zijn en dat een goede rechtsbedeling vordert dat omtrent beide vorderingen bij eenzelfde vonnis wordt gestatueerd;

Overwegende dat voor wat aangaat de op 13-8-1963 uitgereikte dagvaarding dient opgemerkt dat de rechtbank niet bevoegd is van deze eis kennis te nemen; dat de rechtbank zich niet in de plaats kan noch mag stellen van de burgemeester aan wie krachtens de artikels 16 en 17 van het decreet van 23 Prairial van het Jaar XII en van de wet van 30 juni 1842 de politiebevoegdheid over de kerkhoven werd verleend; dat de rechtbank aan de administratieve overheid geen bevelen te geven of aanbevelingen te doen heeft (zie ook R.P.D.B. - V° Cimetière, nr 114; Les tribunaux sont sans compétence pour prescrire l'exhumation d'un cadavre et son transport dans un autre endroit. C'est à l'autorité administrative seule qu'il appartient de statuer en cette matière - Mons 5-3-1897, Rev. Adm. 261, Gand 14-1-1885, PAS II, 120);

Overwegende dat de op 26-9-1963 uitgereikte dagvaarding een schadevergoeding vordert van 5.000 fr. lastens verweerster;

Overwegende dat aanleggers aanvoeren dat de beslissing van de gemeenteraad van Beek dd. 19-4-1963 niet rechtsgeldig zou zijn genomen omdat het onderzoek «de commodo et incommodo» na de beslissing in plaats van vóór de beslissing zou hebben plaats gevonden; dat de rechtbank terzake de al dan niet geldigheid van de gemeenteraadsbeslissing van 19 april 1963 niet behoeft te onderzoeken, daar de ontgraving van wijlen Thoelen Jan Nicolaas eveneens kon gebeuren op grond van verordening van de burgemeester van Beek dd. 20 april 1963; dat de burgemeester tenvolle gerechtigd was op 20 april 1963 te verordenen:

Primo: de bestaande graven van dezelfde familie zoveel mogelijk bijeen te brengen en naast elkaar te begraven;

Secundo: de vervallen graven op te ruimen;

Tertio: de graven die niet op gelijke lijn liggen te verplaatsen, te ordenen en op gelijke hoogte te brengen; dat de burgemeester hiertoe bevoegd was op grond van zijn politiebevoegdheid inzake gecondenseerde begraafplaatsen. (Zie RPDB - v° Cimetière nr 205);

Overwegende dat, waar de burgemeester normaliter volkomen vrij de plaats van begraving vaststelt, hij echter een zekere beperking in die vrijheid ondergaat wanneer hij, na toegestane concessie oordeelt dat en graf dient verplaatst;

Overwegende dat de Rechtbank niet de redenen te beoordelen heeft waarom de burgemeester of gemeente-overheid tot verplaatsing van een geconcedeerd graf beslissen; dat de Rechtbank evenmin de opportuniteit van de aangegeven redenen te beoordelen heeft; dat trouwens terzake dient vastgesteld dat de veroordeling van de burgemeester dd. 20 april 1963 beveelt de bestaande graven van dezelfde families zoveel mogelijk bijeen te brengen en naast elkaar te begraven, zodat in casu dient vastgesteld dat alleszins de verordening is gerespecteerd doordat wijlen Thoelen Jan, Nicolaas langs zijn halfbroer werd begraven;

Overwegende echter dat bij verplaatsing van een grafconcessie de burgemeester of gemeente-overheid ertoe gehouden is de rechten van de concessiehouders (Zie RPDB - v° Cimetière nr 207) te eerbiedigen in die zin dat de nieuwe concessie eenzelfde oppervlakte en zelfde waarde uit oogpunt ligging heeft. (Zie De Tollenaere - Nieuwe Commentaar op de Gemeentewet - I - nr. 293 - voetnota - zie eveneens: R.P.D.B. - v°, Cimetière nr 168); dat, waar de rechtbanken niet de redenen noch de opportuniteit van de beslissing van de administratieve overheid welke de verplaatsing der concessie beveelt heeft te beoordelen, zij echter wel mag oordelen of al dan niet de nieuwe concessie beantwoordt aan hogervermelde voorwaarden inzake oppervlakte en ligging. (Zie aangehaalde rechtspraak sub RPDB - v° Cimetière nr 162);

Overwegende dat alvorens recht te doen een bezoek ter plaatse zich opdringt;

Om deze redenen:

Gezien artikel 2 der wet van 15 juni 1935;

Wij, Vrederechter van het kanton Bree, uitspraak doende in eerste aanleg en tegensprekelijk voegt de zaken ingeleid bij dagvaarding van 13 augustus 1963 en bij dagvaarding van 26 september 1963 wegens vernochtheid samen;

Verklaart zich onbevoegd uitspraak te doen over het voorwerp van de vordering ingesteld bij dagvaarding van 13 augustus 1963 en veroordeelt aanleggers tot de kosten van dagvaarding en rolzetting;

En alvorens recht te doen omtrent de vordering ingeleid bij exploit van 26 september 1963 beveelt een bezoek ter plaatse op donderdag 31 oktober te 11.30 uur voormiddag.

Behoudt ter zake de kosten voor.

POLITIERECHTBANK TE MAASEIK

25 juni 1963

Rechter: M. Stevens.

Advokaat: M. Henry.

Gebruik der talen in gerechtszaken. — Jachtmisdrif. — Klacht. — Nietigheid wegens gebruik van taal niet door de wet voorzien. — Mogelijkheid van mondelinge bevestiging.

Jachtmisdrif is klachtmisdrif waarvoor klacht als essentieel element geldt. Bij mondelinge klacht mag de klager vrij de taal zijner keuze gebruiken. Gebeurt de klacht echter schriftelijk dan dient ze te gebeuren in de taal voorzien bij de artikelen 14 tot 17 van de wetgeving inzake taalgebruik in gerechtszaken; is de schriftelijke klacht in een andere taal gesteld, dan zou echter deze klacht in een navolgend proces-verbaal mondeling kunnen bevestigd worden in een taal naar keuze van de klager, en deze laatste (mondelinge) klacht zou dan geldig als basis van het klachtgeding kunnen aanvaard worden. Wordt echter de schriftelijke klacht, gedaan in een andere taal dan deze voorzien bij de artt. 14 tot 17 hogervermeld niet door een mondelinge klacht bevestigd, dan dient de rechter ambtshalve de nietigheid van de klacht vast te stellen.

Stieners t/ O.M.

Beklaagd als hebbende te Neeroeteren de 25 november 1962: met zijn weten zijn honden te hebben laten jagen of rondlopen over de gronden waar het jachtrecht aan een ander toebehoort.

Art. 5 der wet van 28 februari 1892.

De Rechtbank,

Gehoord, in de Nederlandse taal, de lezing van het proces-verbaal; de voorgebrachte getuige;

De burgerlijke partij in haar middelen tot staving van haar eis tot het bekomen van een som van 5.000 fr. ten titel van schadevergoeding, voorgedragen door Mr. Daniel de Borman, advocaat, wonende te Schalkhoven, namens Jean Evrard de Harzir, wonende te Waroux, Alleur, tegen de betichte Stieners Gerard, Albert, voornoemd;

Het Openbaar Ministerie in zijn samenvatting en besluiten;

De gedaagde in zijn middelen van verdediging voorgedragen door Mr. A. Henry, advocaat, wonende te Rotem, burgemeester Henrylaan, houder der stukken;

Overwegende dat het misdrijf in kwestie waarvoor de betichte terechtstaat een klachtmisdrijf is; dat de klacht onontbeerlijk is voor het inzetten van de strafrechtspiegling;

dat in dergelijke gevallen de klacht moet aangezien worden als de essentiële akte van de rechtspleging (zie A.P.R., Taalgebruik in gerechtszaken, nr. 221); dat terzake de klacht niet mondeling gebeurde doch wel schriftelijk, door het schrijven de dato 28 november 1962 uitgaande van de heer Evrard de Harzir; dat zo de klacht mondeling was geschied, de klager vrij de taal van zijn keus had mogen gebruiken (art. 32 taalwet in gerechtszaken); dat echter « Wanneer de klager zich integendeel schriftelijk tot het Openbaar Ministerie richt, en zijn klacht niet bevestigd is geworden in een daaropvolgend proces-verbaal, zou de rechtspleging nietig zijn wanneer de schriftelijke gesteld wordt in een andere dan door de artikelen 14 tot 17 van de wet opgelegde taal » (A.P.R., Taalgebruik in gerechtszaken, nr. 221);

Overwegende dat de schriftelijke klacht hierboven vermeld in de Franse taal gesteld is; dat er geen navolgend P.V. bestaat waarin klager zijn klacht mondeling bevestigt; dat anderszijds uit de combinatie der artt. 14 en 2 van de wet op het gebruik der talen in gerechtszaken blijkt dat de volledige procedure ter zake in de Nederlands taal had dienen te geschieden; dat iedere akte van rechtspleging die de voorgeschreven taalregeling overtreedt, nietig is, welke nietigheid ambtshalve door de rechter dient uitgesproken (A.P.R., op. cit., nr. 232; zie art. 40 wet taalgebruik in gerechtszaken) en dat terzake geen onderscheid dient gemaakt tussen akten uitgaande van de rechtbank of van een der partijen (Cass. 28-2-1938, Pas. 1938, 1, 74);

Overwegende dat het ter zake een klachtmisdrijf betreft (zie wett. 28-2-1882, art. 26) en dat de inleidende schriftelijke klacht nadien niet door afzonderlijk navolgend P.V. bevestigd, in de Franse inplaats van de Nederlandse taal was gesteld; dat de klacht als zodanig nietig is, zodat de rechtbank niet verder bevoegd is ter zake « ratione materiae », daar de basis van het klachtdelikt, een geldige klacht, ontbreekt; dat derhalve evenmin omtrent de vordering der B.P. dient gestatueerd;

Gelet op artt. 2, 3, 4, 7, 11, 14, 21, 37 en 40 der wet van 15 juni 1935;

Om deze redenen :

De rechtbank stelt vast dat voor het klachtdelict voor de Politierechtbank aanhangig gemaakt geen geldige klacht bestaat, zodat zij niet bevoegd is van het in de dagvaarding vermeld misdrijf kennis te nemen. Legt de kosten ten laste van de Staat.

WERKRECHTERSRAAD TE GENT

Gemengde Kamer. — 5 november 1964

Voorzitter : M. Th. Schepens.

R. Bijz. : M. R. Van Hoecke.

Advokaat : Mr. J. Van de Velde-Winant.

Ondernemingsraad. — Comité voor Veiligheid. — Bestaan van economische en technische redenen die sluiting rechtvaardigen.

De werkrechtvaardersraad is bevoegd om redenen van economische en technische aard te onderzoeken van zodra het Paritaire Comité binnen de gestelde termijn geen beslissing neemt. Er bestaan economische of technische redenen wanneer een onderneming tengevolge van konkordaat gesloten wordt. Het feit dat 75 % van de werknemers ontslagen wordt kan als sluiting doorgaan. Het is in die omstandigheden duidelijk dat die sluiting niet geschiedde met de bedoeling de normale uitoefening van het mandaat van afgevaardigde te belemmeren. Ontslag is in die omstandigheden gerechtvaardigd.

U.C. de B. t./ verscheidenen.

Aangezien bij verzoekschrift neergelegd op 11 september 1964 eiseres vordert vast te stellen dat de N.V. U.C. de B. haar industriële activiteit heeft gestaakt om economische en technische redenen en te zeggen voor recht dat de bevoorrechte werklieden mogen opgezegd worden zoals door de wet voorzien.

Aangezien verweerders door de zorgen van de heer griffier per aangetekende brief d.d. 16-9-1964 vóór de Gemengde Kamer van de Werkrechtvaardersraad werden opgeroepen tegen de zitting van 24-9-1964.

Aangezien de debatten slechts werden gesloten op 29 oktober 1964, datum waarop de dossiers werden neergelegd.

Aangezien de vordering steunt op artikel 24 van de wet van 20 september 1948, houdende organisatie van het bedrijfsleven, gewijzigd bij artikel 8 van de wet van 28 januari 1963 en op artikel 1, § 4-h van de wet van 10 juni 1962 betreffende de gezondheid en de veiligheid van de werknemers, alsmede de salubriteit van het werk en van de werkplaatsen gewijzigd bij artikel 11 van de wet van 28 januari 1963.

Aangezien de procedure werd geregeld bij art. 30 van het besluit van de Regent van 13 juli 1949 gewijzigd door het K.B. van 31 januari 1963, art. 12, wat de ondernemingsraden betreft, en door artikel 10 van het K.B. van 22 april 1958, gewijzigd door artikel 10 van het K.B. van 31-1-1963 wat de comités voor veiligheid aangaat.

Aangezien uit deze bepalingen blijkt dat de werkrechtvaardersraad bevoegd is en de procedure regelmatig werd ingeleid.

* * *

Aangezien verweerders ten onrechte opwerpen dat de eis niet ontvankelijk zou zijn bij gebrek aan vermelding van het nummer van het handelsregister van eiseres.

Aangezien eiseres haar inschrijvingsnummer bekend maakte in de loop der procedure, zodat het middel faalt.

Aangezien immers de niet ontvankelijkheid van een vordering voortvloeiend uit het gebrek aan inschrijving in het handelsregister slechts een vertragende exceptie is. (Zie art. 36 der wet op het handelsregister en Fredericq, *Traité de Droit Commercial*, I, blz. 222.)

* * *

Aangezien verweerders even ten onrechte opwerpen dat de eis niet ontvankelijk zou zijn omdat eiseres niet zou vertegenwoordigd zijn door haar vereffenaars.

Aangezien inderdaad het inleidend rekest op duidelijke wijze de identiteit vermeldt van de vereffenaar.

Aangezien de hoger aangehaalde bepalingen betreffende de procedure niet voorzien dat de griffier een kopij van het rekest aan de partijen moet zenden.

Dat slechts voorzien wordt dat de partijen moeten zijn gehoord of behoorlijk opgeroepen.

* * *

Aangezien op 26 juni 1964 de heer G., daartoe gemandateerd door het college der vereffenaars, zich gewend heeft tot het nationaal paritair comité voor de bedienden van de textielnijverheid en het breiwerk en tot het bevoegd paritair comité voor de arbeiders, ten einde door deze comités de redenen van economische en technische aard te doen erkennen, die de sluiting van de N.V. U.C. de B. voor gevolg hebben.

Aangezien voormelde paritaire comités gehouden waren uitspraak te doen binnen de twee maanden van de datum van de aanvraag af (art. 21, § 2, der hoger aangehaalde procedureregeling wat de ondernemingsraad betreft en art. 1, § 4-3, wat de comités voor veiligheid aangaat).

Aangezien uit een brief van 21-10-1964 uitgaande van de Dienst der Paritaire Comités blijkt dat, vermits in het paritair comité voor de arbeiders beslist werd dat in geval er een akkoord tussen de partijen op het vlak der onderneming zou gesloten worden, de economische en technische redenen zouden erkend worden, de Voorzitter, bij ontstentenis van dusdanige overeenkomst, voor deze kwestie alleen het Nationaal Paritair Comité voor de bedienden van de textielnijverheid en het breiwerk niet heeft bijeengeroepen.

Aangezien zodoende de voorwaarden bepaald bij artikel 24 van de hoger aangehaalde wetsbepalingen wat de ondernemingsraad betreft en bij artikel 1, § 4-h, wat de comités voor veiligheid betreft, terzake vervuld zijn en de werkrechtvaardersraad bevoegd is ten gronde te beslissen.

Ten gronde,

Aangezien eiseres voorbréngt dat zij een concordaat heeft bekomen mits afstand van goederen welke werd bekrachtigd bij arrest van het Hof van Beroep te Gent d.d. 27 mei 1964, dat het concordaat voorzagt dat de industriële bedrijvigheid kon voortgezet worden gedurende de bewerkingen van het concordaat, maar dat daaraan een einde moest gesteld worden indien het nadelig was voor de schuldeisers, dat de sluiting werd vastgesteld op 15 augustus 1964, datum goedgekeurd door de heer rechter-commissaris welke daartoe opdracht had gekregen, dat praktisch al de werklieden onder opzeg werden gesteld, uitgezonderd degenen die nodig zijn voor het onderhoud der machines en diegenen welke beschermd zijn door de wet van 10-6-1952 en van 20-9-1948.

Aangezien uit de behandeling der zaak blijkt dat

waar eiseres spreekt van werklieden, zij in feite alle werknemers bedoelt.

Aangezien vaststaat dat eiseres een gerechtelijk akkoord heeft bekomen.

Aangezien voor het bekomen van het konkordaat eiseres diende ongelukkig te zijn en te goeder trouw (Zie Fredericq, *Traité de droit commercial*, 8, blz. 867, nr. 633 en blz. 1.026, nr. 791-B/2°).

* * *

Aangezien verweerders de sluiting der onderneming betwisten en inbrengen dat in de afdeling spinnerij op 9-10-1964 nog 43 personen tewerkgesteld waren, waarvan 21 beschermde, in de afdeling weverij 22 personen waarvan 11 beschermde en in de afdeling onderhoud 14 personen waarvan 4 beschermde.

Aangezien eiseres toegeeft dat een proef wordt gedaan door de N.V. L.T.N. om een klein gedeelte van de nijverheid opnieuw in gang te stellen doch ondermeer inbrengt dat waar voorheen 800 personeelsleden waren tewerkgesteld er thans meer dan 75 % werd afgedankt zodat dit op zichzelf reeds volgens de wet gelijk te stellen is met de sluiting van de onderneming.

Aangezien uit een brief van de Landelijke Bedienden Centrale en de Bond der Bedienden, Technici en Kaders van België, d.d. 19-8-1964, blijkt dat voormelde proef voor drie maanden werd aangegaan met ingang van 13-8-1964 en dat deze beide organisaties er zelf de nadruk op legden dat toen reeds meer dan 75 % van het personeel was afgedankt.

Aangezien de definitieve stopzetting van de hoofdactiviteit van een onderneming, van het ogenblik af dat de stopzetting het ontslag van ten minste 75 % van het personeel tot gevolg heeft, als een sluiting der onderneming dient te worden aangezien. (Zie art. 2 der wet van 27 juni 1960 en A.P.R., Tw. Arbeidsovereenkomst [handarbeiders], nr. 536.)

Aangezien anderzijds door voormelde proef eiseres niet de bedoeling heeft een deel harer activiteit verder te zetten doch eventueel dit nog bestaand deel harer activiteiten aan een derde over te dragen.

* * *

Aangezien verweerders verder inbrengen dat de financiële toestand van de onderneming zou te wijten zijn aan wanbeheer en hiervoor feiten voorhouden aangaande een proef met machines «Pfenningssbergers», veelvuldige afdankingen en hervormingen en niet betalen van schulden aan de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid.

Aangezien het behoort vast te stellen wat de wetgever bedoelt heeft door «redenen van economische en technische aard».

Aangezien de geschiedenis van de wet zulks niet preciseert.

Aangezien de beschermingsmaatregelen voorzien door de wetgeving op de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid en hygiëne in het voordeel van bepaalde personen voor doel heeft te beletten dat zij slachtoffers zouden worden van maatregelen waardoor de goede werking der ondernemingsraden en comités voor veiligheid en hygiëne zou worden belet.

Aangezien reeds eerder werd geconstateerd dat de totale sluiting van gans een bedrijf en het ontslag van gans het personeel voldoende bewijst dat de werkgever de bedoeling niet had om de functie van lid van het comité voor veiligheid te schaden en het ontslag van de leden dan ook als gerechtvaardigd werd aangezien in dergelijke omstandigheden. (Zie A.P.R., Tw. Ondernemingsraad, deel bijgehouden tot 1 mei 1964, nr. 196).

Aangezien de Werkrechtvaardersraad het proces niet dient

te maken van de beheerders welke niet inzake zijn noch van de goede trouw van eiseres welke reeds voorheen door de Rechtbank van Koophandel en het Hof van Beroep werd aanvaard.

Aangezien vaststaat dat het bedrijf van eiseres niet langer leefbaar was en dat de sluiting ervan in het belang van de schuldeisers en de gemeenschap zich opdrong.

Aangezien er in deze omstandigheden geen redenen bestaan om aan verweerders voordelen toe te kennen waarvan hun werkmakers verstoken zouden blijven dan wanneer hun ontslag met de bedrijvigheid van de ondernemingsraad of het comité voor veiligheid en hygiëne niets te maken zal hebben.

Om deze redenen,

Gelet op de artt. 2, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken;

De Werkrechtvaardersraad, Gemengde Kamer, alle strijdige besluiten verwerpend als niet gegrond, en rechtdoende op tegenspraak;

Verklaart zich bevoegd om van de vordering kennis te nemen, zegt de eis ontvankelijk en gegrond;

stelt vast dat de N.V. U.C. de B. haar industriële activiteit heeft gestaakt om economische en technische redenen, zegt voor recht dat de bevoorrechte werknemers kunnen worden opgezegd zoals door de wet voorzien. Veroordeelt verweerders tot de kosten, elk wat hen betreft.

EUROPEES RECHT

Arrest, houdende prejudiciële beslissing van het Hof van Justitie in de zaak Sopeco tegen Albatros. — De artikelen betreffende de kwantitatieve beperkingen worden niet als «Self-executing» beschouwd.

Op 9 maart 1959 verbond de vennootschap Albatros (Rome) zich er jegens de vennootschap Sopeco (Parijs) toe haar voor invoer in Frankrijk een jaarlijkse hoeveelheid van 6.000 ton benzine te leveren. Op 28 april daarop volgende deelde Sopeco aan Albatros mede dat zij van de terzake bevoegde Franse autoriteit niet de noodzakelijke invoervergunning had kunnen verkrijgen, en dat zij de overeenkomst derhalve niet kon uitvoeren. Albatros dagvaarde daarop Sopeco wegens wanprestatie voor de Rechtbank te Rome.

Het invoerstelsel voor aardolie in Frankrijk wordt met name geregeld door de wet van 30 maart 1928. Sopeco stelde in haar verweer dat het Franse stelsel in strijd was met de bepalingen van het Verdrag tot oprichting van de EEG, met name de bepalingen betreffende de opheffing van de kwantitatieve beperkingen, en deed ten aanzien van de wanprestatie een beroep op overmacht.

Nadat de partijen om schorsing van de procedure hadden verzocht heeft de Rechtbank te Rome aan het Hof vier prejudiciële vragen gesteld, die neerkwamen op de vraag of de bepalingen van het Verdrag betreffende de opheffing van de kwantitatieve beperkingen (in dit geval de artikelen 30, 31, 32, 33 en 35 EEG) de afschaffing medebrachten van de terzake bestaande wetgeving van de lid-staten.

Het Hof verklaart zich bevoegd omdat er geen uitspraak dient te worden gedaan over de geldigheid ten opzichte van het Verdrag van de Franse wetgeving inzake de invoer van aardolie, doch dat het erom gaat de bepalingen van het Verdrag uit te leggen aan de

hand van de door de Rechtbank te Rome omtrent de gedingpunten verstrekte gegevens.

Op de door de Rechtbank gestelde vragen antwoordt het Hof ontkennend: «Geen van de Verdragsbepalingen door de Rechtbank te Rome genoemd, brengt van rechtswege op het tijdstip van de inwerkingtreding van het Verdrag de afschaffing mede van de te dien tijde bestaande kwantitatieve beperkingen of maatregelen van gelijke werking, of verplicht de lid-staten tot volledige opheffing daarvan reeds met ingang van 1959».

Het Hof stelt immers vast dat aan de bepalingen, die een verbod inhouden van elke verzwaring van de op het tijdstip van de inwerkingtreding van het Verdrag bestaande beperkingen, inhaerent is dat zij, slechts kunnen worden toegepast op maatregelen die na dit tijdstip zijn genomen (artikelen 31, eerste alinea, 32, tweede alinea, en 37, lid 2). De op het tijdstip van de inwerkingtreding van het Verdrag bestaande beperkingen behoeven daarentegen gedurende de overgangsperiode slechts geleidelijk volgens een bepaald ritme, zoals bepaald in de artikelen 32, tweede alinea, 33 en 37, lid 1, en 3, te worden opgeheven.

Het Hof is niet ingegaan op de vraag of het Franse stelsel een nationaal monopolie in de zin van artikel 37 van het Verdrag betekent; evenmin heeft het Hof de vraag beslist of de toepassing van artikel 37 op de nationale monopolie al dan niet de toepassing uitsluit van enig andere bepaling van het hoofdstuk betreffende de opheffing van de kwantitatieve beperkingen, omdat in het kader van de door de Rechtbank omtrent de gedingpunten versterkte gegevens beide uitleggingen tot identieke gevolgen zouden leiden.

BOEKBESPREKING

Mr. G. E. Langemeijer, De wijsbegeerte des rechts en de encyclopedie der rechtswetenschap sedert 1880.
— N. V. Noord-Hollandse Uitgevers maatschappij, Amsterdam. 1963. 135 blz.

In de serie monografieën, die de gezamenlijke titel dragen van «Geschiedenis der Nederlandse rechtswetenschap», waarvan de uitgave ondernomen werd sedert 1937 door de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen, verschenen reeds sporadisch verschillende delen, die telkens geschreven werden door een der grootmeesters van de behandelde rechtstak. Naast de geschiedenis van het positieve recht is er ook een plaats voorbehouden aan de rechtsfilosofie.

In 1940 verscheen van de hand van Prof. Duynstee een geschiedenis van het natuurrecht en van de wijsbegeerte van het recht in Nederland, waarin het onderwerp behandeld wordt vanaf de periode die Grotius voorafgaat tot rond de jaren 1880-90. Daar het de algemene regel is van deze geschiedenis der Nederlandse rechtswetenschap dat de nog in leven zijnde auteurs niet behandeld worden, had Prof. Duynstee gemeend bij het werk van Hamaker zijn overzicht te moeten afsluiten.

Mr. G. E. Langemeijer heeft nu in dezelfde reeks een nieuw werk uitgegeven, waarin hij de periode behandelt vanaf 1880 tot op deze dag. De auteur is dus wel genoopt, in afwijking van de stelregel der uitgave, ook het werk van geleerden, die nog in leven zijn, te bespreken. In zijn woord vooraf kondigt hij aan dat voor deze laatsten zijn betoog beknopter zal zijn.

Niemand was meer aangewezen dan de Heer Langemeijer om dit boek te schrijven, daar hij de Nederlandse wetenschappelijke literatuur reeds verrijkte met

zovele geschriften over de rechtsfilosofie en hij in 1956 over dit onderwerp een omstandig en voortreffelijk boek uitgaf «Inleiding tot de beoefening van de wijsbegeerte des rechts», waaruit zijn werkelijk encyclopedische kennis ten overvloede blijkt.

De auteur behandelt gezamenlijk zowel de wijsbegeerte des rechts als de encyclopedie der rechtswetenschap en in zijn boek wordt tussen beide geen scheidingslijn getrokken. Dit zou ook niet gemakkelijk zijn. Al is voorzeker de rechtsfilosofie in de eerste plaats een onderafdeling van de algemene wijsbegeerte en al is de encyclopedie der rechtswetenschap meer een tak van het recht, of beter een synthese die de verschillende onderafdelingen van het recht overkoepelt, toch vindt men beide voortdurend samengestengeld of dooreengeweven en zou het, practisch gezien, haast onmogelijk zijn ze afzonderlijk te behandelen.

Het jaar 1880 acht schrijver een uitstekend uitgangspunt voor zijn studie, niet enkel omdat alsdan voor het eerst aan een Nederlandse universiteit een leerstel voor encyclopedie der rechtswetenschap en wijsbegeerte des rechts werd ingesteld, maar ook omdat in de vorige jaren zeer weinig op het gebied der rechtsfilosofie werd voortgebracht.

In achtereenvolgende hoofdstukken worden dat de verschillende stromingen, die in Nederland op rechtswijsgerig gebied aan de dag zijn gekomen, bestudeerd en wordt, in een kernachtige stijl, een treffende synthese gegeven van alle belangrijke werken, die in dit verband werden gepubliceerd.

Het boek van de Heer Langemeijer vervult ons met bewondering voor de menigvuldigheid van de wetenschappelijke werken, die in Nederland aan de rechtsfilosofie gewijd zijn, voor het breed pluralisme dat zich in het Nederlandse denken over het recht heeft geuit, voor de originaliteit van meerdere der ontlede geschriften en vooral voor de zakelijke analyse en de streng objectieve beoordeling vanwege de auteur.

Tussen de oudste van de behandelde schrijvers vinden wij Van der Vlugt, die in zijn vele geschriften en vooral in zijn «Algemene inleiding» een volstrekt positivisme afwijst en de aandacht vraagt voor de menigvuldige sociologische gegevens die het recht bepalen. Daarna Hamaker, de consequente naturalist, die het recht zoekt in de maatschappelijke werkelijkheid en het verklaart door de strenge verbinding van oorzaak met gevolg.

Uitvoeriger wordt stilgestaan bij Krabbe, de hartsochtelijke verdediger van het beginsel der rechtsovereiniteit, die in Nederland zulke grote invloed heeft uitgeoefend en die de laatste grond van het recht vindt, naar de geest van G. Heymans, in het rechtsbewustzijn van de mens.

Onmiddellijk daarop volgt de scherpe kritiek die door Struycken op de leer van Krabbe werd uitgeoefend. Daarbij aansluitend wordt Kranenburg behandeld, die door middel van de empirisch-analytische methode de leer van Krabbe verder heeft uitgediept en Leo Polak, die eveneens tot de school van Heymans behoort, die zich beperkte tot de filosofie van het strafrecht en wiens boek «De zin der vergelding» zozeer in het middenpunt gestaan heeft van de belangstelling.

Vervolgens vestigt Langemeijer zijn aandacht op de heropleving van het Thomisme in Nederland met Beyens, Nolens, Hoogvelt, Bender, Sassen, Duynstee en Loeff. Van elk dezer auteurs wordt een duidelijke karakteristiek gegeven en wordt aangetoond wat hun respectievelijke betekenis uitmaakt binnen de algemene beweging van het Thomisme.

Dat aan Paul Scholten een afzonderlijk hoofdstuk gewijd wordt spreekt vanzelf. Scholten, die niet de

bedoeling had een rechtsfilosoof te zijn, doch die op de Nederlandse juristen zulke verregaande invloed heeft uitgeoefend door zijn dialectische beschouwingen aangaande een evenwicht tussen gebondenheid en vrijheid ten opzichte van de wet.

Na gewezen te hebben op de invloed van Stammler, die zich reeds bij Van der Vlugt sterk had doen gelden en die dieper doordrong bij De Louter, Gerbert Scholten e.a., onderstreept de auteur het belang der activiteit van de Vereniging voor Wijsbegeerte des Rechts, die door haar reeds talrijke preadviezen een bijzonder waardevolle bijdrage heeft geleverd tot de Nederlandse rechtsfilosofie.

Daarop volgen beschouwingen over werken die meer in het bijzonder de encyclopedie der rechtswetenschap en de algemene inleiding tot het recht betreffen. Hier wordt gewezen op de verdiensten van werken als die van Van Kan, Zevenbergen, Van Apeldoorn en Bellefroid, en tevens op de originele studie van Kamphuisen over de logische elementen in het recht.

Bijzondere richtingen komen daarna aan de beurt, zoals de wijsbegeerte der wetsidee, op merkwaaardige wijze uiteengezet in het uitgebreid werk van Dooyeweerd en ook voorgestaan door Mekkes en Hommes; verder de Hegeliaanse richting, vooral vertegenwoordigd door Telders, Eggens en Van Haersolte, en de schrijvers van socialistische richting, waarbij Valkhoff, Van den Tempel en Van der Goes van Naters in aanmerking komen.

De invloed van Kelsen is in Nederland vrij belangrijk geweest. Van Schaik, Van Praag en Coebergh publiceerden geschriften over zijn reine rechtsleer, niet zonder een bepaalde zelfstandigheid tegenover haar te handhaven.

Waar het natuurrecht hoofdzakelijk van katholieken huize was en zich vooral deed gelden in het Thomisme, hebben ook niet-katholieken zich tot het natuurrecht bekend o.a. Hooykaas, Baak en Fortuin.

Afzonderlijke beschouwingen worden nog gewijd aan het zeer origineel werk van Rengers Hora Siccama, die door zijn cursus van encyclopedie grote invloed op vele Nederlandse juristen heeft uitgeoefend, aan de rechts-sociologische geschriften van von Schmid en uiteindelijk ook aan de opvattingen van Meijers, wat betreft de verhouding tussen recht en zedelijkheid.

Het laatste hoofdstuk van het boek handelt over de periode na de tweede wereldoorlog en hierbij worden zeer beknopt gegevens verstrekt over de auteurs die zich slechts in de laatste jaren met de wijsbegeerte van het recht hebben beziggehouden, waaronder Kisch, Logemann, Paradies, Van der Ven, Kotting, Beerling e.a.

Al te bescheiden vermeldt de auteur enkel volledigheidshalve zijn eigen werk, doch verwaarloost natuurlijk er op te wijzen welke zeer aanzienlijk plaats het inneemt in de rechtsfilosofie van deze dag.

De verdiensten van dit overzicht zijn menigvuldig. Eerst blijkt er uit met welke uitzonderlijke weelde de rechtsfilosofie in de jongste tijd in Nederland heeft gebloeid.

Een vergelijking van het vele dat in Nederland geboden wordt met de armoede van de Belgische literatuur op dit gebied is beschamend en pijnlijk. De behandeling van elke rechtsfilosoof, hoe beknopt ook, plaatst zijn werk in het geheel der strekkingen, die zich in de algemene rechtsfilosofie voordoen. Naast de vlugge schets van de persoonlijkheid komt telkens een summier studie voor van de invloeden die zich bij elk van de besproken denkers hebben doen gelden.

Het boek is oneindig meer dan een inventaris van de Nederlandse rechtsphilosophie; het is een merkwaaardige synthese van het Nederlands denken der

laatste tachtig jaren over de wijsbegeerte van het recht.

Laten wij hopen dat het in België in veler handen kome.

René Victor

TJDSCHRIFTEN

Arresten en Adviezen van de Raad van State, jg. 1964, nr. september-oktober.

Rechtspraak.

Nederlands Juristenblad, jg. 1965, nr. 8.

Van Bemmelen J.M., De toekomst van het gevangeniswezen. — Nolen W., Beroep op arbitraal beding voor eerst in appel-procedure gedekt? — Gorter W.S. A.N., De Verenigde Naties als arena. — Wichers Hoeth L., Artt. 19 en 19a W.v.B.R.v. — Ariens W.H., Ter Horst J., Commissie-Versnelling procedure. — Wijnen J.H.F., Schadevergoeding voor ingevorderd rijbewijs?

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie, jg. 1965, nr. 4848.

Nakken, D.P.A., Kadastraal praeludium (I). Fiscale rechtspraak van de Hoge Raad.

Bestuurswetenschappen, j. 1965 - nr. 1.

Van Poelje G.A., Wetgeving, Administratie en Cultuur. — Wiarda G.J., Rede, uitgesproken op de algemene vergadering te Utrecht, 25 september 1964. — In 't Veld J., College van beroep voor het bedrijfsleven. — Van Ende D.A.P.W., De Nederlandse Inspectie der Rijksfinanciën. — Van de Dijk, J.H., De rechtspositie van het Staatsbedrijf Artillerie-Inrichtingen. — Van Poelje G.A., Bestuur en bestuursrecht in overgangstijd.

Tijdschrift voor Vennootschappen, Verenigingen en Stichtingen, jg. 1965, nr. 10.

Van Rijn Van Alkemade J., Vaarwel aan een oudgediende met een bewogen leven: Afschaffing van het preventieve overheidstoezicht op verenigingen. — Heijboer J.W., Aandeelbewijzen in een eenvoudiger vorm. — Sassa van Ysselt Th.K.M.J., Hervorming van het Italiaanse vennootschapsrecht. — Erasmus W.P., Aansprakelijkheid voor belastingsschulden. — Slagter W.J., Civielrechtelijk rechtspraakoverzicht — Opzegging van de maatschap te kwader trouw.

Journal des Tribunaux, jg. 1965 nr. 4479.

Smolders Th., et Godfrin J., Chroniques des droits intellectuels pour 1962-1963. — Jurisprudence. — Chronique judiciaire.

Recueil Dalloz, jg. 1965, nr. 7.

Casseur M., De l'inutilité en droit pour le conjoint survivant institué légataire universel et non en présence de réservataires de se faire envoyer en possession de son legs.

Der Staat, jg. 1965, nr. 1.

Scupin H.U., Der Begriff der Souveränität bei Johannes Althusius und bei Jean Bodin. — Eisermann, Gottfried, Georges Sorel und der Mythos der Gewalt. — Herzog Roman, Die Vollstreckung von Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts.